

Honoré de Balzac
OPUŠTĚNÁ ŽENA

PETR GRASSOU

eknizky.sk

Opuštěná žena / Petr Grassou

HONORÉ DE BALZAC

eknizky.sk

Opuštěná žena / Petr Grassou by Honoré de Balzac is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License, except where otherwise noted.

Obsah

Opuštěná žena 1

Petr Grassou 63

Opuštěná žena

Na počátku jara 1822 poslali pařížští lékaři do jižní Normandie mladého muže, jenž se právě pozdravoval ze zánětu, způsobeného nemírností v studiích nebo snad v životě, jeho rekonvalescence vyžadovala naprostého klidu, lehké stravy, chladného vzduchu a úplného vyloučení krajních dojmů. Žírné kraje bessinské a bezbarvý život na venkově zdály se tedy příznivý jeho uzdravení. Šel do Bayeux, pěkného města, ležícího dvě míle od moře, k jedné ze svých sestřenic, jež ho přivítala se srdečností, vlastní lidem uvyklým žiti v ústraní, pro něž příchod příbuzného nebo přítele je štěstím.

Až na některé obyčeje, všechna městečka jsou si podobna. A tak po několika večerech, strávených u své sestřenky, paní de Sainte-Sevěře nebo u osob, z kterých se skládala její společnost, seznal tento mladý Pařížan, nazývající se baron Gaston de Nueil, brzy osoby, v nichž tato výlučná společnost spatřovala celé

město. Gaston de Nueil viděl v nich neměnitelné figury, jež pozorovatelé nalézají v četných hlavních městech bývalých států, z kterých se skládala někdejší Francie.

Nejprve byla to rodina, jejíž urozenost, neznámá o padesát mil dále, pokládá se v okrese za nepopiratelnou a nanejvýš starobylou. Tento druh královské rodiny v malém dotýká se svými svazky, aniž má kdo o tom tušení, Navarreinů, Grandlieuů, sahá ke Cadignanům a věší se na Blamont-Chauvrye. Hlavou tohoto vynikajícího rodu je vždy náruživý lovec, jako člověk, nemající způsobů, tíží celou společnost svou převahou jen dle jména; on trpí podprefekta jako snáší daně; neuznává nijaké nové moci, vytvořené XIX. stoletím, a poukazuje jako na politickou zrůdnost, že ministerský předseda není šlechtic, jeho žena má úsečný tón, mluví z vysoka, měla zbožňovatele, ale chodí pravidelně v době velikonoční k správě boží; své dcery vychovává špatně a myslí, že budou vždy dostatečně bohatý svým jménem. Žena ani její manžel nemají nijakého ponětí o současném přepychu: zachovávají divadelní livreje, lpí na starodávných formách stříbra, nábytku, kočárů, jakož i zvyků a mluvy. Tato stará okázalost hodí se ostatně velice dobře k šetrnosti v krajích. Zkrátka, jsou to starodávní šlechticové, ale bez desátků z lén, bez smeček psů a přemovaných kabátů; všichni jsou plni uctivosti mezi

sebou, všichni naprosto oddaní knížatům, jež vidí jen z dálky. Takový historický dům inkognito uchovává svéráznost starožitného figurálního čalounu. V rodině živoří nezbytně nějaký strýc nebo bratr, generál-lieutenant, s řádem sv. Ludvíka, dvořan, který šel kdysi s maršálem de Richelieu do Hanovru, a ježž tu nalézáte opět jako zavátý list starého pamfletu z doby Ludvíka XV.

Proti této fossilní rodině stojí rodina bohatší, ale šlechtictví méně starobylého. Manžel i žena trávívají dva zimní měsíce v Paříži a přinášejí si tam odtud lehčí způsob života a pomíjivé vášně. Madame je elegantní, ale poněkud strojená a stále pokulhává za modou. Nicméně posmívá se nevědomosti, již staví na odiv její sousedé; její stříbro je moderní; má groomy, negry, komorníka. Její nejstarší syn drží si tilbury, nic nedělá, je pánem majorátu; mladší je auditorem v státní radě. Otec, hluboce zasvěcený do všech ministerských pletich, vypravuje anekdoty o Ludvíku XVIII. a paní du Cayla; ukládá v pěti procentních státních úpisech, vyhýbá se hovoru o ovocných vínech, ale upadá ještě někdy do mánie opravovati číslici majetků v okrese; je členem generální rady, dává si šít v Paříži a nosí kříž čestné legie. Zkrátka, tento šlechtic pochopil Restauraci a umí si opatřiti peníze v sněmovně; ale jeho royalism je méně ryzí než royalism rodiny, s kterou

soupeří. Odbírá Gazette a Debats. Druhá rodina čte jen Quotidienne.

Jeho Milost biskupská, bývalý jenerální vikář, kolísá mezi těmito dvěma mocnostmi, jež mu prokazují pocty, náležitější náboženství, dávají mu však někdy pocitovati morálku, již dobrý La Fontaine vložil na konec svého Osla, nesoucího ostatky. Ten dobrý muž je sprostého rodu.

Pak přijdou hvězdy druhého řádu; šlechtici, kteří se těší deseti nebo dvanácti tisícům důchodu a byli kapitány na lodi nebo kapitány u dělostřelectva nebo vůbec něčím. Jedou-li na koni krajem, podobají se zpola faráři, nesoucímu svátosti, a zpola kontrolorovi berní na objíždce. Skoro všichni sloužili v pázeczích sborech nebo u mušketýrů a dokončují pokojně své dny, sami hospodaříce, zaujati více pasekou nebo svým moštem než monarchií. A přece rozhovoří se o chartě a liberálech mezi dvěma rubbery whistu nebo při partii triktraku, vypočítavše dříve věna a upravivše sňatky s ohledy na rodokmeny, jež znají z paměti. Jejich ženy tváří se hrdě a vedou si jako dvořanky v svých proutěných kabrioletech: domnívají se, že jsou vystrojeny, jsou-li zahaleny v šálu a čepec; kupují ročně dva klobouky, ale po zralých úvahách a dají si je příležitostně přinést z Paříže: většinou jsou ctnostné a tlachavé.

Kolem těchto hlavních složek šlechtictva kupí se dvě nebo tři urozené staré panny, které rozřešily problém, jak proměnit lidského tvora v nemovitost. Zdá se, že jsou zapečetěné v domech, v kterých je vidíte: jejich tváře, jejich úbory jsou částí budovy, města, kraje: jsou jejich tradicí, pamětí, duchem. Všechny mají něco strnulého a monumentálního: dovedou se v příhodnou chvíli usmáti nebo potřásti hlavou a čas od času pronesou výroky, jež jsou pokládány za duchaplné.

Několik bohatých měšťanů vloudilo se do tohoto malého předměstí saintgermainského pro své aristokratické názory nebo své statky. Ale přes jejich čtyřicet let každý tam o nich řekne: „Ten malý ten a ten má dobré myšlenky!“ a volí je za poslance. Všeobecně jsou protěžováni starými pannami, ale mluví se o tom.

Konečně dva nebo tři duchovní jsou přijímáni v této vybrané společnosti pro jejich štolu nebo že jsou duchaplní a že tyto urozené osoby, nudíce se mezi sebou, uvádějí do svých salonů živel měšťanský jako pekař dává kvasnice do těsta.

Souhrn inteligence, nahromaděné v těchto všech hlavách, skládá se z jistého počtu starých ideí, smíšených s některými novými myšlenkami, jež se promíchávají pospolu každého večera. Věty, vyjadřující tyto myšlenky, podobny vodě malé zátoky, mají svůj denní příliv a odliv, své neustálé proudění, přesně

stejně: kdo v nich slyší dnes prázdné dunění, uslyší je zítra, za rok, vždy. Jejich soudy, nezměnitelně pronášené o věcech tohoto světa, jsou tradiční vědou, k níž přidati krůpěj ducha není v moci nikoho. Život těchto osob, držících se šablony, tíhne v oblast zvyků stejně nerušitelných jako jsou jejich názory náboženské, politické, mravní a literární.

Je-li cizinec připuštěn do tohoto kroužku, každý mu řekne, ne bez jisté ironie: „Nenaleznete tu skvělosti svého pařížského světa!“ a každý odsoudí život svých sousedů, snaže se vzbuditi domnění, že sám je výjimkou v této společnosti, již pokoušel se bez úspěchu obroditi. Jestliže však cizinec na neštěstí posílí některou poznámkou mínění, jež tito lidé mají navzájem sami o sobě, je pokládán ihned za člověka špatného, bez víry a zákona, za zkaženého Pařížana, jak jsou vůbec všichni Pařížani.

Když Gaston de Nueil objevil se v tomto malém světě, v němž etiketa byla dokonale zachovávána, kde každá věc života byla v souladu, kde vše bylo skrz na skrz osvětleno, kde šlechtické a územní hodnoty byly zaznamenány jako jsou bursovní papíry na poslední stránce listů — byl předem už zvážen na neomylných vážkách bayeuxského mínění. Už jeho sestřenice, paní de Sainte-Sevěře, udala číslici jeho jmění, cifru jeho vyhlídek na dědictví, předložila jeho rodokmen,

vychválila jeho známosti, jeho zdvořilost a skromnost. Dostalo se mu přijetí, na jaké směl míti přesně nárok, byl přijat jako dobrý šlechtic, bez okolků, ježto mu bylo teprve třiadvacet let; ale jisté mladé dívky a některé matky dívaly se naň se zalíbením. Měl osmnáct tisíc liber důchodů v údolí augeském a jeho otec dřív či později zanechá mu manervilleský zámek se vším jeho příslušenstvím. O jeho vzdělání, jeho politické budoucnosti, jeho osobní ceně, jeho vlohách se ani nemluvalo, jeho pozemky byly dobré a nájemné dobře zajištěno; bylo na nich provedeno znamenité osázení; správký a daně spočívaly na nájemcích; jabloně byly třicetiosmileté; konečně jeho otec vyjednával o koupi dvou set jiter lesa, přiléhajícího k jeho parku, jež chtěl obklíčili zdí: žádná vyhlídka na ministerský úřad, žádná lidská proslavenost nemohla obstáti před takovými přednostmi. Buď ze zlomyslnosti, buď z vypočítavosti nezmínila se paní de Sainte-Sevère o starším bratru Gastonovu a Gaston neřekl o něm slova. Ale tento bratr byl souchotinář a zdálo se, že bude záhy pohřben, oplakán, zapomenut.

Gaston de Nueil začínal se bavití těmito osobami: kreslil si takořka jejich podoby do svého skicáře v chutné pravdivosti jejich hranatých, křivých, vrásčitých tváří, v zábavné svéráznosti jejich obleků a jejich návyků; kochal se normanismy jejich nářečí,

otřelostí jejich myšlenek a jejich povah. Oddav se nějaký čas tomuto životu, podobajícímu se životu veverek, otáčejících svou klecí, cítil nedostatek odporů v životě, ustáleném předem jako život jeptišek uvnitř klášterů a upadl do krise, jež není ještě ani nudou, ani nechutí, ale má všechny jejich účinky. Po lehkém utrpení tohoto přechodu, dostavují se u jednotlivce příznaky jeho přesazení do půdy, jež je mu nepříznivá, v níž musí zkomíratí a vésti zmrzačený život. Opravdu, nevytrhne-li ho nic z této společnosti, osvojí si nepozorovatelně její mravy, uvykne její prázdnotě, jež ho překoná a zničí. Plíce Gastonovy zvykaly si již na toto ovzduší, jsa hotov uznávati jakési rostlinné štěstí v těchto dnech, uplynulých bez všech starostí a myšlenek, ztrácel pozvolna vzpomínku na onen pohyb síly, na ono neustálé duchovní oplodňování, jemuž se vroucně oddával v pařížském ovzduší, a chystal se zkamenět mezi těmito zkamenělinami a zůstatí tu pro vždy jako druzí Ulyssovi, spokojen svým tučným zevnějškem.

Jednoho večera seděl Gaston de Nueil mezi starou dámou a jedním z generálních vikářů diecése v saloně, obloženém šedě natřeným dřevem, dlážděným velikými, bílými dlaždicemi, ozdobeném rodinnými portréty, opatřeném čtyřmi hracími stolky, kolem nichž klábosilo šestnáct osob, hrajících whist. Nemysle na

nic, ale zažívaje jeden z těch skvostných obědů, jež jsou událostí venkovského dne, přistihl se, že ospravedlňuje obyčeje v kraji. Chápal, proč tito lidé hrají dál starými kartami, kladou je na odřená sukna a jak dospěli k tomu, že se již neoblékají ani pro sebe, ani pro druhé. Rozpoznával bůh ví jakou filosofii v jednotvárném točení se tohoto života v kruhu, v klidu těchto logických zvyků a v neznalosti elegantních předmětů. Zkrátka, porozuměl skoro neužitečnosti přepychu. Paříž se svými vášněmi, bouřemi a radovánkami byla v jeho duchu již jen vzpomínkou z dětství. Podívoval se upřímně červeným rukám, skromnému a úzkostlivému chování mladé dívky, jejíž tvář, na první pohled, zdála se mu hloupou, způsoby bez půvabu, celek odpuzující a vzezření svrchovaně směšné. Bylo veta po něm. Přišed z venkova do Paříže, upadal opět ze vzníceného života pařížského do chladného žití venkova, nebýti věty, jež dotkla se jeho sluchu a přinesla mu náhle dojem, podobající se dojmu, který by v něm vzbudil nějaký svérázný motiv v doprovodu nudné opery.

Nenavštívil jste včera paní de Beau-séant? otázala se kterási stařena hlavy knížecího rodu v kraji.

Šel jsem tam dnes ráno. odpověděl. Zastihl jsem ji velice smutnou a trpící, takže jsem ji nemohl přiměti, aby přišla zítra s námi poobědvati.

S paní de Champignelles? zvolala stará šlechtična, dávajíc na jevo jisté překvapení.

S mou ženou, děl klidně šlechtic. Či paní de Beuséant není z rodu burgundského? Po přeslici, pravda; ale konec konců toto jméno očistí vše. Má žena miluje velice vikomtessu a ubohá dáma je tak dlouho samotná, že ...

Pronášeje tato poslední slova, díval se markýz Champignelles chladně a klidně na osoby, jež mu naslouchaly, zkoumavě ho pozorující; bylo však skoro nemožné uhodnouti, činil-li ústupek neštěstí nebo urozenosti paní de Beuséant, lichotilo-li mu, že ji přijme nebo chtěl-li z pýchy přinutiti místní šlechtičce, aby ji navštívili.

Všechny dámy zdály se raditi, vrhající na sebe stejný pohled; a tu nejhlubší ticho zavládlo pojednou v saloně; jejich chování bylo pojato jako známka neschválení.

Je tato paní de Beuséant náhodou táž, jejíž dobrodružství s panem d'Ajuda-Pinto způsobilo tolik rozruchu? otázal se Gaston osoby, vedle níž seděl.

Naprosto táž, bylo mu odpověděno. Přišla se usadit do Courcelles po sňatku markýza d'Ajuda; nikdo jí tu nepřijímá. Má ostatně příliš mnoho ducha, aby necítila sama lichost svého postavení: proto též nesnažila se s nikým stýkati. Pan de Champignelles a několik mužů ohlásilo se u ní, ale ona přijala jen pana de

Champignelles, snad pro jejich příbuzenství: jsou spřízněni s Beuséanty. Starý markýz de Beuséant oženil se s Champignellovou ze starší větve. Ač vikomtessa de Beuséant platí za ratolest domu burgundského, pochopíte, že nemůžeme tady připustiti ženu, nežijící se svým manželem. Jsou to staré názory a jsme dosud tak hloupí, že se jich držíme. Vikomtessa měla tím větší nepravdu v svých rozmarech, že pan de Beuséant je galantní muž, dvořan: byl by si dal velice snadno říci. Ale jeho žena je přemrštěná . . .

Pan de Nueil, ač naslouchal hlasu toho, jenž s ním hovořil, neslyšel ho již. Byl zaujat tisícerými fantasiemi. Existuje jiné slovo, jež by vyjádřilo kouzlo dobrodružství, když se usmívá v obraznosti, když duše pociťuje nejasné naděje, tuší nevysvětlitelné blaženosti, bázně, události, aniž co ještě živí a řídí rozmary tohoto zrcadlení? Tu duch poletuje, osnuje nemožné plány a poskytuje v zárodku štěstí vášně. Ale snad zárodek vášně obsahuje ji úplně jako semeno obsahuje krásný květ s jeho vůněmi a jeho skvělými barvami.

Pan de Nueil nevěděl, že paní de Beuséant utekla se do Normandie po veřejném skandálu, jež většina žen závidí a odsuzuje zvláště, když svůdnost mládí a krásy ospravedlňují skoro poklesek, jenž jej způsobil.

Tkví nepochopitelný lesk v každém druhu proslulosti, nechť vděčí se za ni čemukoli. Zdá se, že pro ženy jako kdysi pro rodiny sláva zločinu smývá jeho hanbu. Stejně jako takový rod pyšnil se uťatými hlavami, rozkošná mladá žena stává se svůdnější osudnou proslulostí šťastné lásky nebo strašnou zradou. Čím více je politování hodna, tím více budí náklonností. Jsme neúprosní jen k věcem, citům a dobrodružstvím všedním. Vábíme-li k sobě pohledy, připadáme si velcí. Či netřeba se vskutku povznésti nad ostatní, abychom byli viděni? Neboť dav pocituje bezděčně úctu ke všemu, co se stalo velkým, netázaje se příliš po prostředcích. V tomto okamžiku cítil se Gaston de Nueil puzen k paní de Beauséant tajemným působením těchto příčin nebo snad zvědavostí, potřebou dodati nějakého zájmu svému nynějšímu životu, konečně oním množstvím nevyslovitelných důvodů, k jejichž vyjádření užívá se často slova osud. Vikomtessa de Beauséant vynořila se před ním rázem, provázena množstvím půvabných obrazů: byla novým světem; u ní nepochybně lze se báti, doufati, bojovati, vítěziti. Odlišovala se jistě od těchto osob, jež Gaston viděl v tomto pitomém saloně; konečně byla to žena a on nesetkal se ještě s ženou v této chladné společnosti, kde výpočty nahrazují city, kde zdvořilost byla již jen povinností a kde i nejprostší myšlenky měly cosi příliš

urážlivého, aby byly přijímány nebo pronášeny. Paní de Beauséant probouzela v jeho duši vzpomínku na jeho mladické sny a jeho nejsilnější vášně, na chvíli usnulé. Gaston de Nueil byl roztržitý po celý zbývající večer. Myslil na prostředek, jak se uvést k paní de Beauséant; prostředku ovšem nebylo. Byla pokládána za neobyčejně duchaplnou. Dají-li se však duchaplné osoby svěsti originálními a jemnými nápady, činí příliš velké požadavky, dovedou vše prohlédnouti; u nich je tedy stejně tolik vyhlídek se zničití jako dojití úspěchu při obtížném podniku zalíbit se jim. A pak vikomtessa ještě slučovala hrdost svého postavení s důstojností, jež jí ukládalo její jméno. Hluboká osamělost, v které žila, zdála se býti nejmenší překážkou, vztyčenou mezi ní a společností. Bylo tedy skoro nemožné neznámému, nechť byl ze sebe lepší rodiny, aby si zjednal přístup k ní. A přece následujícího jitra pan de Nueil stočil se procházkou k zahradnímu domku courcellskému a obešel několikrát obezděný park, jenž k němu příslušel. Šálen ilusemi, jimž věřiti jest jeho věku tak přirozené, díval se trhlinami nebo přes zeď, hřížil se v zamyšlení před zavřenými žalusmi nebo zkoumal ty, jež byly otevřeny. Aby se dostal k neznámé, doufal v romantickou náhodu, spřádal si náhody, nepozoruje jejich nemožnosti. Po několik rán konal procházku docela marně; ale každou procházkou tato žena, stojící

mimo společnost, obět lásky, pohřbená do samoty, vyrůstala v jeho myšlenkách a usazovala se v jeho duši. A tak zabušilo srdce Gastonovo nadějí a radostí, zaslechl-li náhodou, jda podle courcellských zdí, těžký krok některého zahradníka.

Zamýšlel ovšem psáti paní de Beauséant; ale co říci ženě, již jsme neviděli a jež nás nezná? Gaston ostatně sám si nedůvěřoval; pak obával se, podoben mladým lidem, plným ještě illusí, více než smrti strašného pohrdání mlčení a mrazilo ho, pomyslí-li na všechny pravděpodobné možnosti, že jeho zamilovaná prosa bude hozena do ohně. Byl kořistí tisícerych, odporujících si myšlenek, jež se vzájemně potíraly. Ale konečně stálým tvořením chimér, vymyšlením románů, lámáním hlavy našel jednu z těch šťastných lstí, jež se na konec vyskytnou ve velkém počtu těch, o kterých přemýšlíme a jež odhalí nejnevinnější ženě velikost vášně, s níž muž na ni myslil. Začasté společenské vrtochy nakupí tolik skutečných překážek mezi ženou a jejím milencem, že východní básníci je vplétali do rozkošných smyšlenek svých povídek a jejich nefantastičtější obrazy bývají zřídka přehnané. A tak ve skutečnosti jako v světě vil musí žena vždy náležeti tomu, kdo dovede se k ní dostat a vysvoboditi ji z postavení, v kterém hyne. Nejchudší z kaluděrů, zachvácený láskou ke kalifově dceři, nebyl jistě od ní

oddělen větší vzdáleností než jaká byla mezi Gastonem a paní de Beuséant. Vikomtessa žila v naprosté neznalosti valů, zbudovaných kolem ní panem de Nueil, jehož láska vzrůstala velikostí překážek, jež bylo nutno překonati a které skýtalý jeho vybásněné milence svůdnost, jakou má každý vzdálený předmět.

Jednoho dne, důvěřuje svému vnuknutí, očekával vše od lásky, jež sálala z jeho očí.

Přesvědčen, že slovo je výmluvnější než nejvášnivější list a počítaje zároveň se zvědavostí vrozenou ženě, zašel k panu de Champignelles, umíniv si použití ho pro zdar svého podniku. Sdělil šlechtici, že jest se mu zhostili důležitého a choulostivého poslání u paní de Beuséant. Ježto však neví, čte-li ona dopisy neznámého písma a věnovala-li by důvěru cizinci, prosil ho, aby se při své nejbližší návštěvě otázal vikomtessy, ráčí-li ho přijmouti. Vyzval důtklivě markýze, aby zachoval tajemství v případě odmítnutí a ukládal mu velice duchaplně, aby nezamlčel paní de Beuséant důvody, které by mu mohly zjednati přístup k ní. Či není čestný muž, přímý a neschopný propůjčiti se něčemu nevhodnému nebo dokonce neslušnému ! Hrdý šlechtic, jehož marnivůstkám bylo polichoceno, byl úplně ošálen touto diplomacíí lásky, jež propůjčuje mladému muži jistoty a dokonalé přetvářky starého vyslance. Pokoušel se vniknouti do tajemství

Gastonova; ale Gaston, váhaje mu je říci, odpovídal neurčitě na obratné otázky pana de Champignelles, jenž jako francouzský kavalír chválil ho za jeho mlčelivost.

Markýz ihned chvátal do Courcelles s onou horlivostí, s jakou lidé jistého věku snaží se prokázati službu roztomilým ženám. V postavení vikomtessy de Beuséant poselství tohoto druhu bylo s to, aby vzbudilo její zvědavost. A tak, ač nenalézala, pátrajíc ve svých vzpomínkách, nijakého důvodu, jenž by mohl k ní vésti pana de Nueil, neviděla nic neslušného v tom, přijme-li ho; vyptávala se ovšem dříve obezřele na jeho postavení ve společnosti. A přece z počátku odmítla; pak rozhovořila se o pravděpodobných důvodech s panem de Champignelles, vyptávala se ho. snažíc se vypátrati, znal-li příčinu této návštěvy; pak vrátila se opět k svému odmítnutí. Rozhovor a přepiatá mlčelivost markýzova podráždily její zvědavost.

Pan de Champignelles, nechtěje vypadati směšně, tvrdil jako muž zkušený, ale diskrétní, že vikomtessa jistě velmi dobře zná účel této návštěvy, ač jej upřímně hledala a nenalézala. Paní de Beuséant vymýšlela si vztahy mezi Gastonem a lidmi, jichž neznal, ztrácela se ve zpozdilých předpokladech a tázala se sama sebe, neviděla-li někdy pana de Nueil. Nejobratnější a nejopratnější milostný dopis nebyl by rozhodně vzbudil

takový účinek jako takováto hádanka beze slov, o níž paní de Beauséant opět a opět přemýšlela.

Když Gaston zvěděl, že může navštívit vikomtessu, byl u vytržení, že se mu dostalo tak ochotně štěstí vroucně touženého, i zároveň v neobyčejných nesnázích, jak rozuzliti svou lest.

— Eh což! Ji viděti, opakoval, oblékaje se, ji viděti, tot vše!

A pak, procházeje směle courcellskou branou, doufal, že nalezne prostředek, jak roztíti gordický uzel, ježž sám zadrhl. Gaston byl z počtu těch, kdož věříce ve všemohoucnost nutnosti, jdou dále; a v poslední chvíli, octnuvše se tváří v tvář nebezpečí.

Nadchnou se jím a nalézají síly k jeho překonání. Věnoval obzvláštní péči své tolitě. Domníval se, jako mladí lidé, že na přezce dobře či špatně umístěné závisí jeho úspěch, a nevěděl, že v mladém věku vše je půvabem a kouzlem. Ostatně vynikající ženy, podobající se paní de Beauséant, dají se svést jen půvaby ducha a přednostmi charakteru. Velká povaha lichotí jejich marnivosti, slibuje jim velkou vášeň a zdá se, uznává nároky jejich srdce. Duch je baví, odpovídá jemnostem jejich povahy a ony se domnívají, že jsou chápány. Neboť, čeho jiného žádají všechny ženy, ne-li, aby byly baveny, chápány nebo zbožňovány? Ale je nutno hodně přemýšlet o životních věcech, abychom

prohlédli velkou koketnost, tkvící v nedbalosti obleku a duševní zdrželivosti při prvním setkání. Když staneme se s dostatek zchytralými, abychom byli obratnými politiky, jsme již příliš staří, bychom těžili ze své zkušenosti. Kdežto Gaston nedůvěřoval dosti svému duchu, takže bral na pomoc půvaby svého šatu, paní de Beauséant sama věnovala instinktivně pečlivost své toaletě a pravila si, upravujíc si účes:

— Nechci přec vypadat jako strašák.

Pan de Nueil měl v svém duchu, osobě a způsobech onen naivně originální ráz, jenž poskytuje jisté štavnatosti všedním posunkům a myšlenkám, dovoluje vše říci a vše činí přijatelným. Byl vzdělaný, důvtipný, šťastné tváře a pohyblivý jako jeho vnímavá duše. Byla vášeň a něha v jeho živých očích a jeho srdce, v jádře dobré, nekárало jich ze lži. Rozhodnutí, jež pojal, když vstupoval do Courcelles, bylo tedy v souzvuku s rázem jeho upřímné povahy a jeho žhoucí obraznosti. Přes neohroženost v lásce nemohl se přece ubrániti prudkému tlukotu srdce, když prošel velkým dvorem, rozvrženým jako anglická zahrada a vstoupil do síně, kde komorník, vyžádav si jeho jména, zmizel a vrátil se, aby ho uvedl.

— Pan baron de Nueil.

Gaston vešel zvolna, ale s dostatečným půvabem, což jest ještě obtížnější v saloně, kde jest jen jedna žena

než tam, kde je jich dvacet. V koutku u krbu, v kterém přes teplé období svítil velký oheň a na němž stály dva rozžaté svícny, vyzařující měkké světlo, spatřil mladou ženu, sedící v moderní lenošce s velice vysokým opěradlem; její nízké sedadlo dovolovalo jí dáti hlavě rozmanité polohy, plné půvabu a elegance, nakláněti ji, schylovati, zvedati ji zemdeně, jako by to bylo těžké břímě, pak ohýbati nohy, ukazovati je nebo skrývati do dlouhých řas černého šatu. Vikomtessa chtěla položití na okrouhlý stolek knihu, kterou čtla; ježto však obrátila zároveň hlavu k panu de Nueil, kniha, jež byla špatně položena, spadla do prostoru, dělicího stůl od lenošky. Nejevíc překvapení nad touto příhodou, vzpřímila se a uklonila, aby poděkovala za pozdrav mladého muže, ale způsobem nepostřehnutelným a skoro ani se nezvedajíc ze svého sedadla, v němž zůstala zabořena. Nachýlila se v před, aby byla blíže a prohrábla živě oheň, pak se shýbla, sebrala rukavici, kterou nedbale natahovala na levou ruku, hledajíc druhou pohledem rychle potlačeným; nebož pravou rukou, rukou bílou téměř průsvitnou, bez prstenů, křehkou, s útlými prsty, jejichž růžové nehty byly dokonalým oválem, ukázala na židli, jako by řekla Gastonovi, aby se posadil. Když její neznámý host seděl, obrátila k němu hlavu tázavým a koketním pohybem, jehož jemnost nedovedu vylíčiti; patřil k

tomu laskavému smýšlení, k těm půvabným ač přesným posunkům, jež skýtá dřívější vzdělání a trvalé uvyknutí na věci jemného vkusu. Tyto četné pohyby následovaly rychle za sebou bez trhanosti a příkrosti a okouzly Gastona onou směsí pečlivosti a nenucenosti, jimiž okrašluje půvabná žena aristokratické způsoby vznešené společnosti. Paní de Beauséant odrážela se příliš ostře od automatů, mezi nimiž žil dva měsíce svého vyhnanství v srdci Normandie, aby mu nebyla zosobněním poesie jeho snů; rovněž nemohl přirovnávati její dokonalost k žádné z těch, jimž se kdysi podívoval. Před touto ženou a v tomto saloně, zařízeném jako salon v předměstí saint-germainském, kde bylo plno skvostných nicůtek, rozptýlených po stolech, kde spatřil knihy a květiny, byl opět v Paříži. Chodil po skutečném pařížském koberci, viděl opět elegantní typ, křehké tvary Pařížanky, její vybraný půvab, její pomíjení hledaných efektů, jež tolik škodí provinciálním ženám.

Paní vikomtessa de Beauséant byla plavá, bílá jako plavovláska a měla hnědé oči. Ušlechtilé nesla na odiv své čelo, čelo padlého anděla, jenž se pyšní svou vinou a nežádá odpuštění. Její vlasy, bohaté a zapletené nahoře nad dvěma prameny, opisujícími na jejím čele široké křivky, zvyšovaly ještě majestátnost její hlavy. Obraznost objevovala v spirálách, tohoto zlatého vlasu

opět vévodskou korunu burgundskou a v zářících očích této velké dámy celou odvahu jejího rodu, odvahu ženy, silné jen, aby odpudila pohrdání nebo smělost, ale plné něhy pro city něžné. Obrisy její malé hlavy, sedící podivuhodně na táhlé, bílé šíji, tahy její jemné tváře, její útlé rty a její pohyblivá fysiognomie uchovávaly výraz vzácné rozšafnosti, nádech líčené ironie, jež se podobala zchytralosti a impertinenci. Bylo těžké neodpustiti jí těchto dvou ženských chyb, pomyslilo-li se na její neštěstí, na vášeň, jež ji málem stála život a o níž svědčily jednak vrásky, brázdící při nejmenším hnutí její čelo, jednak bolestná výmluvnost jejich krásných očí, obrácených často k nebi. Nebyla-liž to vznešená podívaná, zvýšená ještě myšlenkou, že vidíme v obrovském, mlčelivém saloně tuto ženu, odloučenou od celého světa a bydlící po tři léta v odlehlém údolíčku daleko od města, samotnou se vzpomínkami na skvělé, šťastné, vášnivé mládí, naplněné kdysi slavnostmi, neustálým dvořením, ale nyní vydané hrůzám nicoty? Úsměv této ženy věstil, že je si velice vědoma své ceny. Nejsouc ani matkou, ani manželkou, zavržena společností, zbavena jediného srdce, jež by bylo mohlo bez zahanbení vzbuditi tlukot srdce jejího, nečerpajíc ze žádného citu nezbytné opory své kolísající duši, musila ubírali sílu sobě samé, žiti svým vlastním životem a nemíti jiné naděje než

naděj ženy opuštěné: očekávati smrt, pobízeti její zdlouhavost přes krásné dny, jež jí ještě zbývaly. Cítiti se určenou k štěstí a zahynouti, aniž je obdržela, aniž je dala! . . . Žena! jaké hoře! Panu de Nueil kmitly tyto myšlenky rychlostí blesku a zastyděl se za sebe v přítomnosti největší poesie, jíž se může obestříti žena. Sveden trojnásobným leskem krásy, neštěstí a urozenosti, seděl ohromený, zadumaný, podivuje se vikomtesse, ale nenalézaje, co by jí řekl.

Paní de Beauséant, jíž se tento úžas nepochybně velice líbil, podala mu ruku posunkem mírným, ale velitelským; pak vyvolávajíc opět úsměv na svých zbledlých rtech, jako by byla poslušná ještě milostnosti svého pohlaví, pravila k němu:

Pan de Champignelles mne zpravil, pane, o poslání, jež jste s takou laskavostí vzal na sebe k vůli mně. Je to snad od .. ?

Gaston, uslyšev tuto strašnou větu, chápal ještě lépe směšnost svého postavení, nevkusnost, nepoctivost svého postupu vůči ženě jak ušlechtilé tak i nešťastné. Zarděl se. Jeho pohled, vyjadřující tisíceré myšlenky, se zakalil ; ale pojednou s onou silou, již mladí lidé dovedou čerpati z pocitu svých chyb, upokojil se opět. Pak, přerušiv paní de Beauséant, ne bez posunku plného oddanosti, odpověděl pohnutým hlasem:

— Madame, nezasloužím štěstí vás viděti; oklamal

jsem vás nehodným způsobem. Cit, jehož jsem byl poslušen, nechť je sebe větší, nedovede omluviti mrzkou lest. již jsem použil, abych se dostal až k vám. Ale, madame, budete-li tak laskava, že mi dovolíte říci vám ...

Vikomtessa vrhla na pana de Nueil pohled plný vznešenosti a pohrdání, zvedla ruku, aby se chopila šňůry zvonku, zazvonila; komorník přišel; pravila mu, dívající se vznešeně na mladého muže:

Jakube, posviť pánovi.

Vstala hrdě, pozdravila Gastona a shýbla se, aby zvedla spadlou knihu. Její pohyby byly stejně odměřené, stejně chladné jako ony, jimiž jej vítala, byly měkce uhlazené a půvabné. Pan de Nueil se zvedl, ale zůstal stát. Paní de Beuséant vrhla naň opět pohled, jako by se ho tázala: nuže, vy neodejdete ?

V tomto pohledu bylo tolik ostrého výsměchu, že Gaston zbledl jako člověk blížký mdlobám. Několik slz vytrysklo mu v očích; ale potlačil je, vysušil v žáru hanby a beznaděje, podíval se na paní de Beuséant s jistou pýchou, vyjadřující zároveň i jeho resignaci, i jisté vědomí vlastní hodnoty: vikomtessa měla právo ho potrestati, ale musila? Pak odešel. Když procházel předsíní, pronikavostí svého ducha a inteligencí, zbystrěnou vášní, pochopil celé nebezpečí svého postavení.

Opustím-li tento dům, pravil k sobě, nebudu se moci nikdy do něho vrátiti; budu pro vikomtessu vždy hlupákem, jest nemožno ženě, a ona je žena! aby neuhodla lásky, již rozněcuje; pociťuje snad nejasnou a bezděčnou lítost, že mne tak drsně odbyla, ale ona nesmí, nemůže odvolati svůj rozsudek: na mně jest, abych ji pochopil.

Za těchto úvah, zastavil se Gaston na schůdkách, vykřikl bezděky, obrátil se prudce a pravil:

Něco jsem zapomněl!

A vracel se opět do salonu, následován komorníkem, jenž pln úcty k baronovi a posvátným právům vlastnictví, byl úplně oklamán prostým tonem, jímž byla tato věta pronesena. Gaston vešel tiše, neohlášen. Když vikomtessa, domnívající se, že vetřelec je snad komorník, zvedla hlavu, spatřila před sebou pana de Nueil.

Jakub mi posvětil, pravil s úsměvem.

Jeho úsměv, vyznačující se polo truchlým půvabem, odnímal této větě vše, co v ní bylo žertovného a přízvuk, jímž byla pronesena, musil jíti k srdci.

Paní de Beauséant byla odzbrojena.

Dobrá, posadte se, pravila.

Gaston zmocnil se židle chtivým pohybem, jeho oči, oživené štěstím, vrhaly tak prudký lesk, že vikomtessa nemohla snést tohoto mladistvého pohledu, sklopila

oči ke knize a okoušela rozkoše vždy nové, býti pro muže původem jeho štěstí: cit nezničitelný ženy. Pak paní de Beauséant byla prohlédnuta. Žena je tolik vděčná, setká-li se s mužem zasvěceným do tak logických rozmarů jejího srdce, chápajícím zdánlivě si odporující hnutí její duše, prchavou stydlivost jejích dojmů, brzy bázlivých, brzy odvážných, překvapující směs koketnosti a naivnosti.

Madame, zvolal sladce Gaston, znáte mou vinu, ale neznáte mých zločinů. Kdybyste věděla s jakým štěstím jsem . . .

Mějte se na pozoru, pravila, zvedajíc jeden z prstů tajemným způsobem až do výše svého nosu, jehož se jen dotkla; druhou rukou pak učinila posunek, jako by se chtěla chopiti šňůry od zvonku.

Tento roztomilý pohyb, tato půvabná hrozba vyvolala patrně smutnou myšlenku, vzpomínku na její šťastný život z dob, kdy mohla býti cele půvabem a šelmovstvím, kdy štěstí ospravedlňovalo rozmary jejího ducha a dodávalo svůdnosti nejnepatrnějším hnutím její bytosti. Shrnula vrásky svého čela mezi obě obočí; její obličej tak příjemně ozářený svícemi nabyl pochmurného výrazu; dívala se na pana de Nueil s vážností prostou všeho chladu a pravila jako žena hluboce proniknutá smyslem svých slov:

Vše to je velice směšné! Byl čas, pane, kdy jsem měla

právo býti ztřeštěně veselou, kdy bych se byla mohla smáti s vámi a přijmout! vás bez obav; ale dnes můj život je úplně změněn, nejsem již paní svých činů a jsem nucena o nich přemýšleti. Jakému citu vděčím za vaši návštěvu? Zvědavosti? Platím tedy hodně draze křehký okamžik štěstí. Či miloval byste již vášnivě ženu neklamně pomlouvanou, jíž jste nikdy neviděl? Vaše city zakládaly by se tedy na neúctě, na vině, již náhoda proslavila.

Zlostně hodila knihu na stůl.

Ach, což, ujala se opět slova a vrhla strašný pohled na Gastona, poněvadž jsem

byla slabá, svět chce, abych jí byla stále? To je hanebné, ponižující. Přicházíte ke mně, byste mne litoval? Jste příliš mlád, abyste mohl soucítiti s trýzní srdce. Pamatujte si dobře, pane, že dávám přednost pohrdání před soucitem; nechci snášeti ničí útrpnosti.

Nastal okamžik ticha.

Nuže vidíte, pane, pokračovala, pozvedajíc k němu hlavu smutně a tiše, nechť jest jakýkoli cit, jenž vás vedl k tomu, abyste bez rozmyslu vnikl do mého ústraní, zraňujete mne. jste příliš mlád, abyste byl úplně bez dobroty, cítíte tedy asi nevhodnost svého kroku; odpouštím vám a mluvím s vámi nyní o tom bez horkosti. Nevrátíte se již sem, že? Prosím vás, ač bych mohla poručiti. Kdybyste mne znovu navštívil, nebylo

by ani ve vaší moci, ani v mé zabrániti celému městu, aby nevěřilo, že jste se stal mým milencem a přidal byste k mému zármutku velké hoře. To není vaše vůle, myslím.

Zamlčela se, pohlížejíc na něho s opravdovou vážností, jež jej pomátla.

Nejednal jsem správně, madame, odvětil tonem hluboce přesvědčivým; ale zápal, nerozvážnost, živá potřeba štěstí jsou v mém věku přednostmi i chybami. Nyní, pokračoval, chápu, že jsem se neměl pokoušeti, abych vás spatřil a přece moje touha byla tak přirozená . . .

Pokusil se vypravovati s větším citem než vtípem muka, k nimž ho odsoudilo jeho nucené vyhnanství. Líčil stav mladého muže, jehož žáry hořely bez potravy, připomínaje, že je hoden, aby byl něžně milován; a přece nepoznal nikdy rozkoší lásky, vznícené ženou mladou, krásnou, plnou vkusu a jemnosti. Vysvětlil svůj nedostatek slušnosti, nechtěje jej ospravedlňovati. Lichotil paní de Beauséant, dokazuje jí, že uskutečňovala pro něho ideál milenky, neustále, ale marně vzývaný většinou mladíků. Pak, hovoře o svých ranních procházkách kolem Courcelles a dobrodružných myšlenkách, jež se ho zmocňovaly při spatření domku, do něhož si konečně zjednal přístup, budil onu neurčitelnou shovívavost, již nalézá žena v

svém srdci pro ztřeštěnosti, které vnuká. Jeho vášnivý hlas zazníval v této chladné samotě, do níž vnášel vřelé nadšení mladého věku a kouzlo ducha, prozrazující pečlivé vychování. Paní de Beauséant byla příliš dlouho zbavena dojmů, jež skýtají opravdové, jemně vyslovené city, aby živě nepocítovala z toho rozkoše. Nemohla si odříci, aby se nedívala na výraznou tvář pana de Nueil a nepodivovala se u něho té krásné důvěřivosti duše, jež nebyla ještě ani rozdrásána krutými naučeními společenského života, ani šířána neustálou vypočítavostí ctižádosti nebo ješitnosti. Gaston byl mladý muž v plném rozkvětu a jevil se jako charakterní muž, jenž nezná ještě svého vysokého určení.

Tak oddávali se oba, jeden bez vědomí druhého, úvahám na výsost nebezpečným pro jejich klid a hleděli je před sebou ukrýti. Pan de Nueil poznával ve vikomtessu jednu z velice vzácných žen, jež jsou vždy obětmi své vlastní dokonalosti a své nevyhladitelné něžnosti; jejich líbezná krása je nejmenším půvabem, jakmile jednou dovolí přístup k své duši, kde city jsou nesměrné, kde vše je dobré, kde pud krásna pojí se s nejrozmanitějšími projevy lásky, aby očistily rozkoše a posvětily je téměř: úžasné tajemství ženino, vzácný dar, tak zřídka udílený přírodou. Vikomtessa pak, slyšíc opravdový ton, jakým hovořil s ní Gaston o

neštěstí svého mládí, vytušila utrpení, jež budí nemělost ve velkých pětadvacetiletých dětech, když studium je uchrání před zkažeností a stykem se světáky, jejichž mudrující zkušenost šířá krásné přednosti mládí. Nalézala v něm sen všech žen, muže, u něhož nebylo ještě ani onoho egoismu rodiny a bohatství, ani onoho sobeckého cítění, jež na konec usmrcují v jejich prvním vzrůstu oddanost, čest, sebezapření, vážnost k sobě, květy duše tak brzo povadlé, obohacující zprvu život rozkošnými, ač silnými dojmy a oživující v člověku poctivost srdce. Octnuvše se jednou v rozsáhlých oblastech citu, došli velice daleko v theorii, oba zkoumali hloubku svých duší, vyšetřovali pravdivost svých výrazů. Tato zkouška, bezděčná u Gastona, byla promyšlená u paní de Beauséant. Používajíc své vrozené nebo získané chytrosti, vyslovovala, aniž sama sobě škodila, mínění, opačná svým, aby poznala názory pana de Nueil. Byla tak duchaplná, tak půvabná, byla tak dokonale svou s mladým mužem, neprobouzejícím její nedůvěry, přesvědčena, že ho již neuzří, že Gaston na rozkošný výrok, jež sama pronesla, zvolal naivně:

Ach, madame, jak jen vás mohl nějaký muž opustiti?

Vikomtessa mlčela. Gaston se začervenal, domníval se, že ji urazil. Ale tato žena byla překvapena první hlubokou a opravdovou radostí, kterou pocítila ode

dne svého neštěstí. Nejobratnější světák nebyl by učinil svým uměním pokroku, jež vděčil pan de Nueil tomuto výkřiku, vytrysklému ze srdce. Toto mínění, vyrvané bezelstnému srdci mladého muže, činilo ji nevinnou v jeho očích, odsuzovalo společnost, vinilo toho, jenž ji opustil, a ospravedlňovalo samotu, kam přišla mřít. Světské prominutí hříchů, dojmavé náklonnosti, společenská vážnost, tak vytoužená a tak krutě odpíraná, konečně její nejtajnější přání, vše bylo splněno tímto výkřikem, jež okrašlovaly ještě nejsladčí lichůtky srdce a onen podiv, vždy lačně okoušený ženami. Byla tedy vyslyšena a pochopena a pan de Nueil dal jí zcela přirozeně příležitost, aby se povznesla ze svého pádu. Pohlédla na hodiny.

Ach, madame, zvolal Gaston, netrestejte mne za mou ztřeštěnost. Povolujete-li mi jen jeden večer, neračte jej ještě zkracovati.

Usmála se pokloně.

Ježto však, odpovídala, nesmíme se již spatřiti, co sejde na jednom okamžiku více či méně? Kdybych se vám líbila, bylo by to neštěstí.

Neštěstí už přišlo, odpověděl smutně.

Neříkejte mi to, pokračovala vážně. Ve zcela jiném postavení přijímala bych vás s radostí. Promluvím s vámi bez okolků a pochopíte, proč nechci, proč nesmím vás již spatřiti. Máte, myslím, duši příliš

šlechetnou, abyste necítil, že kdyby na mě ulpělo jen podezření z druhého poklesku, stala bych se pro kde koho ženou pohrdání hodnou a všední, podobala bych se druhým ženám. Život čistý a bezúhonný dodá tedy lesku mé povaze, jsem příliš hrdá, abych nehleděla zůstat v středu společnosti bytostí zvláštní, obětí zákonů svým sňatkem, obětí lidí svou láskou. Kdybych nezůstala věrna svému postavení, zasluhovala bych hany, jež mne zahrnuje a pozbyla bych úcty k sobě. Nedostávalo se mi té vznešené, společenské ctnosti, abych náležela člověku, jehož jsem nemilovala. Zlomila jsem, přes zákony, manželská pouta: byla to chyba, zločin, bude to vším, čím budete chtít; ale pro mne tento stav rovnal se smrti. Chtěla jsem žiti. Kdybych byla bývala matkou, snad byla bych našla sil, abych snášela muka manželství, vnuceného ohledy. V osmnácti letech my, ubohé dívky, nevíme, do čeho nás nutí. Znásilnila jsem společenské zákony, společnost mne trestá; byly jsme v právu obě. Hledala jsem štěstí. Či není zákonem naší přirozenosti, abychom byly šťastny? Byla jsem mladá, byla jsem krásná ... Domnívala jsem se, že setkala jsem se s člověkem stejně milujícím, jak zdál se vášnivým. Po nějakou dobu byla jsem velice milována.

Zamlčela se.

— Myslíla jsem, pokračovala, že muž nesmí nikdy

opustiti ženu v postavení, v jakém jsem se octla. Byla jsem opuštěna, znelíbila jsem se asi; ano, prohřešila jsem se patrně proti nějakému přírodnímu zákonu: byla jsem příliš milující, příliš oddanou nebo příliš neskromnou, nevím. Neštěstí mne poučilo. Byvši dlouho žalobkyní, odhodlala jsem se býti jediné vinnicí. Zprostila jsem tedy k své škodě toho, o němž jsem myslila, že si musím na něho stěžovati. Nebyla jsem dost obratná, abych si ho udržela: osud potrestal mne krutě za mou nešikovnost. Umím jen milovali: jak lze mysliti na sebe, když milujeme ? Byla jsem tedy otrokyní, kdežto měla jsem býti tyrankou. Ti, kdož mne poznají, mohou mne odsouditi, ale budou si mne vážiti. Mé utrpení naučilo mne nevydávati se již nebezpečí, že budu opuštěna. Nechápu, že ještě žiji, když jsem prodělala bolest prvního týdne, následujícího po oné krisi, nejstrašnější v životě ženině. Musila jsem žiti celá tři léta sama, abych nabyla síly mluvit, jak mluvím teď o oné bolesti. Agónie končí obyčejně smrtí, nuže, pane, byla to agónie bez osvobozujícího skonu. Ach, trpěla jsem velice!

Vikomtessa zvedla krásné oči k římsce, již patrně svěřovala vše, co nesměl slyšeti někdo neznámý.

Římsa je nejsladčí, nejoddanější, nejochotnější důvěrnice, jakou mohou nalézt ženy, když neodvažují se podívati na toho, s nímž rozmlouvají. Římsa v

boudoiru jest zařízení. Není-liž to zpovědnice bez kněze? V té chvíli byla paní de Beauséant výmluvná a krásná; bylo by třeba říci koketní, kdyby toto slovo nebylo příliš silné. Posuzujíc se správně, vztyčujíc mezi sebou a láskou nejvyšší přehradu, rozněcovala všechny city mužovy: a čím více povznášela cíl, tím víc jej činila zjevným pohledům. Konečně svezly se její oči na Gastona, ale dřív zbavila je jejich příliš zajímavého výrazu, který jim dala vzpomínka na její utrpení.

Uznejte, že musím zůstatí chladná a osamělá? pravila mu klidným tonem.

Pan de Nueil cítil v sobě prudkou touhu vrhnouti se k nohám této ženy, vznešené rozumem i ztřeštěností, obával se však, že by se jí zdál směšným: potlačil tedy i své nadšení i své myšlenky: cítil pojednou i bázeň, že se mu nepodaří je správně vyjádřiti, i strach z nějakého strašného odmítnutí nebo posměchu, před nímž obava mění v led i nejžhoucnější duše. Zpětné působení citů, jež potlačil, když vytryskly z jeho srdce, způsobilo mu onu hlubokou bolest, již znají bázlivci a ctižádostivci, nucení často přemáhati své touhy. A přece nemohl se zdržeti, aby nepřerušil mlčení a nepronesl chvějícím se hlasem:

Dovolte mi, madame, abych se vzdal nejhlubšímu dojmu svého života, přiznáváje vám, jaké city ve mně probouzíte. Vy povznášíte mé srdce! Cítím v sobě

touhu věnovati svůj život tomu, abyste zapomněla svých smutků a milovati vás za všechny, kdož vás nenáviděli nebo zranili. Ale to je náhlý výlev srdce, jež dnes nic neospravedlňuje a jež bych měl ...

Dosti, pane, pravila paní de Beauséant. Zašli jsme příliš daleko, vy i já. Chtěla jsem zbaviti vší tvrdosti odmítnutí, jež se mi ukládá, vysvětliti vám smutné důvody, ne však získávati si oddanosti. Koketnost sluší jen šťastné ženě. Věřte mi, zůstaňme si navzájem cizí. Později poznáte, že netřeba plésti pouta, když se rozhodně musí jednoho dne přetřhnouti.

Vzdychla lehce a její čelo se svažilo, aby ihned zase nabylo čistoty svého tvaru.

Jaká muka pro ženu, pokračovala, nemoci jíti za mužem, jež miluje, ve všech obdobích jeho života. Nemusí-liž toto hluboké hoře nalézati strašlivou ozvěnu v srdci toho muže, je-li jím hluboce milována? Není to dvojnásobné neštěstí?

Nastal okamžik mlčení, po němž pravila s úsměvem, vstávajíc, aby přiměla vstáti svého hosta:

Netušil jste, přicházeje do Courcelles, že tu uslyšíte kázání?

Gaston cítil se nyní vzdálenější této neobyčejné ženy než v okamžiku, kdy ji oslovil. Přičítaje kouzlo této rozkošné hodiny koketnosti hostitelčině, dychtící

ukázati svého ducha, pozdravil chladně vikomtessu a odešel zoufalý.

Cestou snažil se baron postihnouti pravou povahu této bytosti, ohebné a tvrdé jako péro; ale viděl ji zahrávati tolika odstíny, že bylo mu nemožno utvořiti si o ní pravdivý úsudek. Pak přízvuk jejího hlasu zazníval mu v uších a vzpomínka propůjčovala tolik půvabu gestům, výrazu hlavy, hře očí, že vzplanul ještě více při tomto zkoumání. Vikomtessina krása zářila mu dále v temnotách, dojmy, jež v něm vzbudila, procitaly, stihající se navzájem, aby jej znovu okouzly a odhalily mu půvab a ducha ženy, jichž zprvu nepostřehl. Upadl v ono těkavé přemítání, v němž nejjasnější myšlenky se potírají, tříští jedny o druhé a vrhají duši v krátký záchvat šílenství. Je třeba býti mladým, abychom objevili a pochopili tajemství takovýchto dithyrambů, v nichž srdce, napadené nejpravdivějšími a nejztreštěnějšími myšlenkami, povolí poslední, jež je zasáhne, myšlence naděje nebo zoufalství, dle vrtochu neznámé síly. Muž ve věku třiaadvaceti let je skoro vždy ovládán skromností: bázlivost, zmatky mladé dívky se ho zmocňují, bojí se, že špatně vyjádří svou lásku, vidí jen potíže, děsí se jich, chvěje se, že se nezalíbí; byl by odvážný, kdyby tolik nemiloval; čím více cítí cenu štěstí, tím méně věří, že by mu je milenka mohla snadno dopřáti; snad se příliš cele oddává své rozkoši

a bojí se, že sám jí neposkytuje; je-li na neštěstí jeho idol vznešený, zbožňuje jej potají a z dáli; jeho láska, není-li uhádnuta, zmírá. Začasté tato ranná vášeň, jež zemřela v mladém srdci, září v něm dále illusemi. Který muž nemá několik těchto neposkvřených vzpomínek, jež později procitnou ještě půvabnější a přinášejí obraz dokonalého štěstí? Vzpomínky, podobné dětem, zemřelým v kvetu mládí, z nichž rodiče poznali jen úsměvy. Pan de Nueil vrátil se tedy z Courcelles štván citem, plným zoufalých rozhodnutí. Paní de Beauséant stala se již pro něho podmínkou jeho života: chtěl raději zemřít než žít bez ní.

Jsa ještě dosti mlád, aby cítil kruté očarování, jímž dokonalá žena působí na nezkušené a vášnivé duše, musil ztrávit jednu z těch bouřlivých nocí, za jakých mladí lidé přecházejí od štěstí k sebevraždě, od sebevraždy ke štěstí, rozruší celý šťastný život a usínají bezmocní. Osudné noci, v kterých se může stát největší neštěstí, že procitneme filosofy. Pan de Nueil, příliš opravdově zamilovaný, vstal, jal se psát listy, z nichž žádný ho neuspokojil a spálil všechny.

Nazítří šel obejít sídlo courcellské, ale až se snesla noc, neboť se bál, aby nebyl zpozorován vikomtessou. Cit, jehož byl poslušen v té chvíli, náleží povaze duše tak záhadné, že musíme býti ještě mladí nebo se octnouti v podobné situaci, chceme-li pochopiti jeho

němou blaženost a bizarnost; vesměs věci, nad nimiž by pokrčili rameny lidé s dostatek šťastní, aby vždy viděli pozitivnost života. Po krutém váhání napsal Gaston paní de Beauséant následující list, jenž může být vzorem fraseologie, vlastní zamilovaným a přirovnati se ke kresbám, dělaným potají dětmi k svátku jejich rodičů; dary ohavné pro všechny kromě těch, kdož je obdrží:

„Madame,

vládnete tak neomezeně nad mým osudem, nad mou duší a mou osobou, že dnes můj osud závisí úplně na Vás. Neházejte mého listu do ohně. Budte tak laskava a přečtěte jej. Snad mi prominete tuto první větu, až uvidíte, že to není ani všední, ani zistné vyznání, ale výraz přirozeného jednání. Snad budete dojata skromností mých proseb, resignací, již mi vnuká pocit mé nepatrnosti, působením Vašeho rozhodnutí na můj život. V svém věku, madame, dovedu jen milovati, neznám ani toho, co se může líbiti ženě, ani co ji okouzlí; ale cítím v srdci k ní opojné zbožňování. Neodolatelně jsem k Vám váben nesmírnou rozkoší, kterou budíte ve mně a myslím na Vás s celým egoismem, jenž nás unáší tam, kde pro nás je životní vášeň. Necítím se Vás hoden. Ne, zdá se mi nemožným, mně, mladému, nevědomému, bázlivému, abych Vám přinesl tisící díl štěstí, jež jsem vdechoval, poslouchaje

Vás, hledě na Vás. Jste pro mne jedinou ženou, jež je na světě. Nechápage vůbec života bez Vás, pojal jsem rozhodnutí, že odejdu z Francie a budu dávat život v sázku, až jej ztratím v nějakém nemožném podniku v Indii, v Africe, což vím kde. Či nemusí se potíratí bezmezná láska něčím ohromným? Chcete-li mi však ponechati naději, ne, že budu Váš, ale že získám Vašeho přátelství, zůstanu. Dovolte mi ztráviti u Vás — zřídka dokonce, žádáte-li tak — několik hodin, podobných těm, jež jsem vyloudil. Toto křehké štěstí, jehož živé rozkoše mohou mi býti zakázány při nejnepatrnějším příliš vroucím slově, postačí, že snesu kypění své krve. Přeceňuji Vaši velkodušnost, prosím-li Vás, byste svolila k obchodu, při němž všechn zisk je pouze na mé straně? Dovedete lehce ukázati této společnosti, již tolik obětujete, že Vám nejsem ničím. Jste tak duchaplná a tak hrdá! Čeho jest se Vám obávati? Teď bych si přál, abych Vám mohl otevřítí své srdce, abych Vás přesvědčil, že má pokorná prosba neskrývá nijaké záludné myšlenky. Nebyl bych Vám řekl, že má láska je bezmezná, prose Vás, byste mi dopřála přátelství, kdybych doufal, že budete sdíleti hluboký cit, pohřbený v mé duši. Ne, budu u Vás, čím budete chtítí, abych byl, jen když budu u Vás. Odmítnete-li mne, což můžete, nebudu reptati, odjedu, jestliže později jiná žena než Vy zaujme nějak můj

život, budete míti pravdu; zemru-li však věren své lásce, pocítíte snad trochu lítosti! Naděje, že způsobím Vám lítost zmírní mé úzkosti a bude celou pomstou mého zneuznaného srdce . .

Je třeba poznati všechna veliká protivenství mládí, třeba vyšplhati na všechny chiméry s dvojitými bílými křídly, nastavující svůj ženský hřbet všem žhoucím obraznostem, abychom pochopili muka, jichž kořistí byl Gaston de Nueil, když tušil, že jeho první ultimatum je v rukou paní de Beauséant. Viděl vikomtessu chladnou, smějící se, žertující o lásce jako ti, kdo v ni už nevěří. Byl by si přál vzíti zpět svůj list, zdál se mu zpozdlým, napadalo ho tisíc a jedna myšlenek daleko lepších, jež byly by bývaly dojímavější než jeho nemotorné věty, jeho věty prokleté, strojené, sofistické, domýšlivé, ale na štěstí velice špatně členěné interpunkcemi a hodně nakřivo psané. Snažil se nemysleti, necítiti; ale myslil, cítil a trpěl. Kdyby mu bylo bývalo třicet let, byl by se opil; ale tento mladý, ještě naivní muž neznal ani útočiště opia, ani pomůcek přejemnělé civilisace. Neměl vedle sebe žádného z těch dobrých pařížských přátel, kteří dovedou vám tak pěkně říci: Poete, non dolet!, podávající vám láhev šampaňského nebo strhující vás do nějaké orgie, aby zmírnili vaše muka nejistoty. Výteční přátelé, kteří jsou vždy na mizině, jste-li bohatí, vždy v lázních, když je

hledáte, kteří prohráli vždy poslední louisdor, žádáte-li jeden na nich, ale vždy mají nějakého špatného koně, aby vám ho prodali; jinak nejlepší hoši na zeměkouli a vždy ochotni vydati se s vámi na cestu, aby sestupovali po jednom z těch srázných svahů, na nichž se utrácí čas. duše a život!

Konečně obdržel pan de Nueil z rukou Jakubových dopis, mající pečeť z vonného vosku se znaky Burgundska a psaný na malém, velínovém papíře, vonějším rozkošnou ženou.

Hned běžel se zavříti, aby četl a četl její list.

„Trestáte mne velice krůtě, pane, i za laskavost, jíž jsem použila, abych Vás ušetřila příkrosti odmítnutí, i za svůdnost, kterou na mne vždy působí duch. Důvěřovala jsem ušlechtilosti mládí a zklamal jste mne. A přece mluvila jsem s Vámi, ne-li od srdce, což by bylo bývalo směšné, alespoň nepokrytě a vyličila jsem Vám své postavení, abych jasně vyložila mladé duši svou chladnost. Čím více jste mne zajímal, tím bolestnější byla muka, jež jste mi způsobil. Jsem ovšem něžná a dobrá; ale okolnosti mne činí zlou. Jiná žena byla by spálila Váš list, aniž by jej čtla; já jej čtla a odpovídám naň. Mé důvody Vám dokáží, že, nejsem-li nepřístupná výrazu citu, jež jsem vznítla, byť bezděčně, jsem daleka toho, abych jej sdílela a mé chování dokáže Vám ještě lip upřímnost mé duše. Dále

chtěla jsem pro Vaše dobro použití moci, již mi dáváte na svůj život a přeji si jí použití jedinkrát, abych strhla závoj, jenž Vám kryje oči.

Bude mi brzo třicet let, pane, a Vám je sotva dvaadvacet. Vy sám nevíte, jaké budou Vaše myšlenky, až dožijete mého věku. Přísahy, jimiž se zaklínáte dnes tak lehce, budou se Vám pak zdáti velice obtížnými. Dnes, ráda tomu věřím, dal byste mi bez lítosti celý svůj život, dovedl byste dokonce i zemřítí pro pomíjející rozkoš: ale v třiceti zkušenost vezme Vám sílu, abyste mi přinášel denně oběti a já byla bych hluboce pokořena jich přijímáním, jednoho dne vše Vám poručí, příroda sama Vám nařídí, abyste mne opustil; řekla jsem Vám, že dávám přednost smrti před opuštěním. Jak vidíte, neštěstí naučilo mne počítati. Uvažuji, necítím vášně. Nutíte mne říci Vám, že Vás nemiluji, že nesmím, nemohu, ani nechci Vás milovati. Překročila jsem okamžik života, kdy ženy ustupují nerozvážným hnutím srdce a nedovedla bych již býti milenkou, již hledáte. Má útěcha, pane, přichází od Boha, ne od lidí. Čtu ostatně při smutném svitu zklamané lásky příliš jasně v srdcích, abych přijala přátelství, o něž žádáte, jež mi nabízíte. Jste šálen svým srdcem a doufáte mnohem více v mou slabost než v svou sílu. To vše je vypočítavost pudu. Promíjím Vám tuto dětinskou lest, nejste na ní ještě spoluvinen.

Nařizuji Vám jménem této pomíjivé lásky, jménem Vašeho života, jménem svého klidu, abyste zůstal v své vlasti a nekazil si počestný a krásný život pro ilusi, jež nutně zhasne. Později, až rozvinete, plně své pravé určení, všechny city, jež očekávají muže, oceníte mou odpověď, které vytýkáte snad v této chvíli suchost. Pak vyhledáte opět s radostí stařenu, jejíž přátelství bude Vám jistě příjemné a drahé: nebudeť podrobeno ani neřestem vášně, ani životnímu rozčarování; ušlechtilé myšlenky, náboženské myšlenky uchovají je čisté a svaté. S bohem, pane; poslechněte mne, pamětliv, že Vaše úspěchy vrhnou trochu radosti do mé samoty a myslete na mne jen jako se myslí na vzdálené.“

Když přečetl Gaston de Nueil tento list, napsal následující slova:

„Madame, kdybych přestal Vás milovati a přijal Vámi nabízené štěstí býti všedním člověkem, zasloužil bych svůj osud, uznejte to! Nikoliv, neuposlechnu Vás a přísahám Vám věrnost, jež se nerozváže, leda smrtí. Oh, vezměte můj život, ač-li se přece neobáváte, že naplníte výčitkami svůj.“

Když se sluha pana de Nueil vrátil z Courcelles, tázal se ho jeho pán:

— Komu doručils můj lístek?

Paní vikomtesse samotné; seděla v povoze, jela ...

Do města?

To nemyslím, pane. Do berlíny paní vikomtessy byli zapraženi poštovní koně.

Ach, odjíždí, pravil baron.

Ano, pane, přisvědčil komorník.

Ihned konal Gaston přípravy, aby jel za paní de Beauséant a ona ho zavedla až do Ženevy, netušíc, že ji doprovází. Kromě tisícových myšlenek, jež naň cestou doléhaly, myšlenka : Proč odjela ? zaujímala ho obzvláště. Tato otázka byla předmětem četných domněnek, mezi nimiž vy volil si ovšem nejlichotivější a sice tuto: „Chce-li mne vikomtessa milovati, není pochyby, že jako duchaplná žena dává přednost Švýcarsku, kde nás nikdo nezná, před Francií, kde by se setkala s mravokárci.“

Někteří vášnivci nemilovali by ženy, jež by byla tak obratná, že by si vyvolila území; to jsou zchytralí. Ostatně nic nedokazuje, že domněnka Gastonova byla pravdivá.

Vikomtessa najala domek s vyhlídkou na jezero. Když se ubytovala, objevil se tam Gaston za jednoho krásného večera, za nastávající noci. Jakub, komorník na výsost aristokratický, nepodivil se, když spatřil pana de Nueil a ohlásil ho jako sloužící, zvyklý vše chápati. Když paní de Beauséant uslyšela toto jméno a spatřila mladého muže, upustila knihu, již držela; její úžas

poskytl Gastonovi času, aby k ní přistoupil a řekl hlasem, jenž zdál se jí rozkošným:

S jakou rozkoší používal jsem koní jež vás vezli!

Tak dobře býti poslouchána v svých tajných přáních! Kde je žena, jež by se nepoddala takovému štěstí? Jistá Italka, jedna z božských žen, jejichž duše je pravou protivou duše Pařížanek a jež by byly na této straně Alp pokládány za hluboce nemorální, říkávala při čtení francouzských románů: „Nerozumím, proč ti ubozí milenci ztráví tolik času, aby zařídili, co musí býti hotovo za jedno dopoledne.“ Proč by nemohl vypravovatel po příkladu této znamenité Italky netrápiti příliš svých posluchačů, ani své látky? Bylo by lze nakresliti několik rozkošně koketních scén, sladké průtahy, jež chtěla paní de Beauséant vnést do štěstí Gastonova, aby klesla půvabně jako starosvětské panny; snad také proto, aby užívala cudných rozkoší první lásky a dovedla ji k jejímu nejvyššímu výrazu síly a moci. Pan de Nueil byl ještě ve věku, kdy muž se dá oklamati těmito rozmary, těmito hrami, jež tolik vábí ženy a jež ony prodlužují, bud aby dobře určily své podmínky, nebo aby se těšily déle ze své moci, jejíž blízký pokles instinktivně tuší. Ale tyto drobné boudoirové zápisy, méně četné než zápisy londýnské konference, zaujímají příliš málo místa v příběhu pravé vášně, aby byly uváděny.

Paní de Beauséant a pan de Nueil zůstali tři léta ve ville, jež byla obrácena na ženevské jezero a kterou vikomtessa najala. Dleli tam sami, aniž koho viděli, aniž se o nich mluvilo, projíždějíce se v lodce, vstávající pozdě, zkrátka, šťastni, jak toužíme všichni býti šťastni. Tento domek byl prostý, se zelenými žaluslemi, ovinut širokými balkony, zdobenými stánky, pravý dům pro milence, dům s bílými pohovkami, mlčelivými koberci, svěžími čalouny, kde vše zářilo radostí. Z každého okna jevílo se jezero v jiné tvářnosti; v dáli hory s jejich nejasnými, barevnými, prchavými tvary; nad nimi krásné nebe; před nimi širá vodní hladina, rozmarná, měnivá! Věci jako by snily pro ně, vše se na ně usmívalo.

Vážné zájmy volaly pana de Nueil zpět do Francie: jeho otec a bratr zemřeli; bylo nutno opustiti Ženevu. Oba milenci koupili tento dům; byli by nejraději rozdrtili hory a vypustili vodu jezera otevřením hráze, aby vše odnesli s sebou. Paní de Beauséant jela za panem de Nueil. Přeměnila své jmění v hotovost, koupila u Manervillu značnou usedlost, přiléhající k pozemkům Gastonovým, a tam bydleli spolu. Pan de Nueil přenechal velmi laskavě své matce výtěžek panství manervilleského oplátkou za svobodu mládeneckého žití, již mu ponechala. Pozemek paní de Beauséant rozkládal se poblíž městečka, v nejrozkošnější poloze

údolí augeského. Tam oba milenci vztyčili mezi sebou a světem přehradu, přes něž nemohlo se dostat ani společenské mínění, ani osoby, a našli tam opět své krásné dny švýcarské. Plných devět let prožívali štěstí, jež je zbytečno popisovati; z rozuzlení tohoto příběhu vytuší zajisté rozkoše ti, jichž duše dovede chápati poesii a modlitbu v nekonečnosti jejich způsobů.

A přece markýz de Beauséant (jeho otec a jeho starší bratr byli mrtvi), manžel paní de Beauséant, těšil se dokonalému zdraví. Nic nám nepomáhá lépe žít než jistota, že bychom svou smrtí jiného obšťastnili. Pan de Beauséant byl z těch ironiků a svéhlavců, kteří, podobni majetníkům doživotního důchodu, nalézají více o jednu rozkoš, jíž druzí nemají, v tom, že vstávají zdraví každého jitra. Byl záletný ostatně, poněkud puntičkářský, obřadný a vypočítavý, schopný vyznati ženě lásku tak klidně jako lokaj hlásí: „Milostivá, je prostřeno.“

Tato drobná životopisná poznámka o markýzovi de Beauséant má za účel ukázati jasně nemožnost, aby se markýza provdala za pana de Nueil. Neboť po těchto devíti letech štěstí, nejpříjemnější to smlouvě, jakou kdy mohla žena uzavřítí, pan de Nueil a paní de Beauséant byli v postavení stejně přirozeném a stejně lichém jako ono, v němž vĕzeli od počátku tohoto dobrodružství; nicméně osudná to krise, o níž je

nemožno podati představu, jejíž hranice však mohou býti stanoveny s matematickou přesností.

Paní hraběnka de Nueil, Gastonova matka, nechtěla nikdy spatřiti paní de Beauséant. Byla to žena přísná a ctnostná, jež velice zákonitě plnila štěstí pana de Nueil, otce. Paní de Beauséant pochopila, že tato cti-hodná šlechtična musila býti její nepřítelkyní a pokusí se vyrvati Gastona z jeho nemravného a protináboženského života. Markýza byla by nejraději prodala svůj statek a vrátila se do Ženevy. Ale to by bylo znamenalo, že nedůvěřuje panu de Nueil, čehož byla neschopna. Ostatně zalíbilo se mu zrovna velice na valleroyškém statku, kde provedl mnohá osázení, mnohé meliorace půdy. Neznamenaloby to vytrhnouti jej z jistého mechanického štěstí, jež vždy přejí ženy svým manželům, ba i milencům?

Do kraje přišla jistá slečna de la Rodière, dvaadvacetiletá a mající důchod čtyřicet tisíc liber. Gaston setkal se s touto dědičkou v Manervillu pokaždé, kdykoli ho tam vedla jeho povinnost.

Jsou-li takto postaveny tyto osoby jako číslice aritmetické úměry, následující dopis, napsaný a doručení jednoho rána Gastonovi, vysvětlí nyní strašlivý problém, jež paní de Beauséant celý měsíc pokoušela se rozřešit:

Můj milovaný anděle, psát Ti, kdy žijeme srdce na

srdci, kdy nic nás neodlučuje, kdy naše něžnosti slouží nám tak často za řeč a kdy slova jsou rovněž něžnostmi, není-liž to nesmyslné? Ach, nikoliv, můj mileny, jsou jisté věci, jichž nemůže žena říci v přítomnosti svého milence; pouhé pomyšlení na tyto věci odnímá jí hlas, vhání jí všechnu krev k srdci; je bez síly a bez ducha. Státí takto vedle Tebe působí mi utrpení; a často jsem na tom tak. Cítím, že moje srdce musí býti celou pravdou pro Tebe, že nesmí Ti skrývati žádné své myšlenky, ani té nejprchavější; a miluji příliš sladkou bezstarostnost, jež se mi tak hodí, abych zůstávala déle v mukách a stísněnosti. A tak svěřím Ti svou úzkost: ano, je to úzkost. Poslyš mne, neříkej své milé ta, ta, ta... jímž mne umlčuješ s impertinencí, jež se mi líbí. poněvadž od Tebe líbí se mi vše. Drahy, božský manžele, dovol mi říci, žes vyhladil každou vzpomínku na bolesti, pod jejichž tíhou můj život kdysi klesal, jen Tebou poznala jsem lásku. Bylo třeba čistoty Tvého krásného mládí, čistoty Tvé vznešené duše, aby uspokojily požadavky srdce příliš náročné ženy. Příteli, chvěla jsem se často radostí, pornyslila-li jsem, že za těchto devět let, tak rychlých a tak dlouhých, nikdy nebyla probuzena má žárlivost. Měla jsem všechny květy Tvé duše, všechny Tvé myšlenky. Nebylo nejlehčího mráčku na našem nebi, nevěděli jsme, co je obět, poslouchali jsme vždy vnuknutí svých srdcí.

Těšila jsem se štěstí bezmeznému pro ženu. Prozradí Ti slzy, smáčejíci tuto stránku, celou mou vděčnost? Byla bych ji chtěla psáti, klečíc. Nuže. tato blaženost mi zjevila muka hroznější než byla ona muka opuštění. Drahý, srdce ženino má velice hluboké záhyby: sama neznala jsem až do dneška rozsahu svého srdce, jako jsem neznala rozsahu své lásky. Největší bědy, jež mohou na nás dolehnouti, lze ještě příliš lehce snášeti u přirovnání k jediné myšlence na neštěstí toho, jež milujeme. A kdybychom způsobily toto neštěstí, zdaž nebylo by to zemřítí jím?... Taková je myšlenka, jež mne tísní. Ale ona vleče za sebou jinou mnohem tíživější; tato myšlenka hanobí slávu lásky, vraždí ji, činí z ní ponížení, jež na vždy zatemní život. Tobě je třicet a mně čtyřicet. Kolik hrůz budí tento rozdíl věku v milující ženě! Pocítils, zprvu bezděčně, pak vážně oběti, jež mi přinášíš, zříkaje se všeho na světě k vůli mně. Snad jsi myslil na své společenské určení, na manželství, jež nutně zvětší Tvé jmění, dovolí Ti přiznati své štěstí, zanechati potomstvu své statky, objeviti se opět ve společnosti a zaujmouti se ctí v ní své místo. Ale Tys potlačil tyto myšlenky, šťasten, že mi obětuješ bez mého vědomí dědičku, jmění a krásnou budoucnost. V své mladické šlechetnosti chtěls zůstatí věren přísahám, jež nás vidí jen před tváří boží. Mé minulé utrpení se Ti zjevilo a byla jsem chráněna

nešťestím, z něhož jsi mne vyvedl. Vděčiti za Tvou lásku soucitu! Tato, myšlenka je mi ještě strašlivější než strach, že zkazím Tvůj život. Ti, kdož dovedou probodnouti své milenky, jsou velice milosrdní, zabijí-li je šťastné, nevinné a v lesku jejich illusí. Smrti nutno dáti přednost přede dvěma myšlenkami, jež po několik dnů plní tajně zármutkem mé hodiny. Včera, když ses mne tak sladce tázal: „Co je ti?“ Tvůj hlas mnou zachvěl. Myslíla jsem, že dle svého zvyku četls v mé duši a čekala jsem Tvé doznání, domnívajíc se, že jsem měla správné tušení, uhadovala-li jsem vypočítavost Tvého rozumu. Vzpomněla jsem si na některé pozornosti, u Tebe obvyklé, v kterých však jsem se domnívala spatřovati onu strojenost, jíž muži prozradí, jak těžce nesou nějakou věrnost. V té chvíli zaplatila jsem draze své štěstí, cítila jsem, že příroda nám vždy prodává poklady lásky. Skutečně, nerozloučil nás osud? Řekl sis asi: „Dříve nebo později musím opustiti ubohou Kláru, proč se neodloučiti v čas?“ Tato věta byla napsána v hloubi Tvého zraku. Opustila jsem Tě, abych si šla stranou poplakat. Tobě tajiti slzy! Jsou to první slzy, jež mi za deset let vynutilo hoře, a jsem příliš hrda, abych Ti je ukázala, ale nevinila jsem Tě. Ano, máš pravdu, nesmím býti tak sobecká, abych podrobovala tvůj skvělý a dlouhý život svému záhy opotřebovanému... Ale mýlila-li jsem se?... Pokládala-li

jsem jednu z melancholií Tvé lásky za rozumové úvahy ? ... Ach, můj anděle, nenechávej mne v nejistotě, potrestej svou žárlivou ženu, ale vrať jí vědomí její lásky i Tvé: celá žena je v tomto citu, jenž vše posvěcuje. Od příchodu Tvé matky a od té doby, co viděls u ní slečnu de la Rodiére jsem trýzněna pochybnostmi, jež nás zneuctívají. Způsob mi bolest, ale nepodváděj mne: Chci vše vědět, i to, co řekla Tvá matka, i to, co soudíš Ty! Váhallis mezi něčím a mnou, vracím Ti Tvou svobodu .. Skryji Ti svůj osud. dovedu neplakati před Tebou; toliko nechci Tě již spatřiti... Oh, ustávám, mé srdce puká — — — —

Zůstala jsem několik okamžiků tupá a zasmušilá. Příteli, nenalézám již v sobě hrdosti proti Tobě, jsi tak dobrý, tak upřímný! Nedovedl bys mne ani zraniti, ani klamati; ale řekneš mi pravdu, nechť je sebe krutější. Chceš, abych povzbudila Tvé vyznání?

Nuže, srdce moje, utěším se ženskou myšlenkou Či neměla jsem z Tebe bytost mladou a cudnou, veškeren půvab, všechnu krásu, všechnu něhu, Gastona, jehož žádná žena již nemůže poznati a jehož jsem s rozkoší užívala?... Ne, nebudeš již milovati, jak mne jsi miloval, jak mne miluješ; ne, nebude míti sokyně. Mé vzpomínky budou bez trpkosti, pomyslím-li na naši lásku, jež plní veškeré mé myšlení. Či není to nad Tvou možnost, abys budoucně okouzлил nějakou ženu

dětským dováděním, mladistvými roztomilostmi mladáho srdce, koketností duše, tělesnými půvaby a náhlými shodami rozkoše, zkrátka, skvostnými příkrasami, jež provázejí jinošskou lásku? Ach, teď jsi mužem, půjdeš za svým osudem, rozvažuje vše. Budeš pln starostí, neklidu, ctižádosti, snah, jež j i oloupí o ten stálý a nezničitelný úsměv, jímž Tvé rty byly pro mne vždy okrášleny. Tvůj hlas, pro mne vždy tak sladký, bude někdy nevrlý. Tvé oči neustále ozářené božským leskem, když mne viděly, budou pro ni pohaslé. A jako je nemožné Tebe milovati, jak já Tě miluji, tato žena nikdy se Ti nebude líbiti tak, jak já se Ti líbila. Nebude mítí té neustálé péče o sebe, již já měla a toho stálého snažení o Tvé štěstí, jehož znalosti mi nikdy nechybělo. Ano, muž, srdce, duše, jež já poznala, nebudou již existovati, pohrbím je v svých vzpomínkách, abych se dále jimi těšila a žila šťastně krásným životem minulým, ale neznámým všemu, co nejsme my.

Můj drahý poklade, nepojal-lis přece ani nejnepatrnější myšlenky na volnost, netiží-li Tě má láska, jsou-li mé obavy plané, jsem-li pro Tebe stále Tvou Evou. jedinou ženou, jež je na světě, pak přijď, přichvátej, jakmile přečteš tento list! Ach. budu Tě v jediném okamžiku milovati víc než jsem Tě, myslím, milovala za celých devět let. Po zbytečných mukách

těchto podezření, z nichž se viním, každý den, prodlužující naši lásku, ano, jediný den bude celým životem štěstí. Promluv tedy! Bud upřímný: neklamej mne, byl by to zločin. Mluv, chceš svou svobodu? Přemýšlels o svém životě muže? Cítíš lítost? Já způsobiti Tobě lítost! Zemřela bych tím. Řekla jsem Ti: mám dosti lásky, abych dala přednost Tvému štěstí před svým. Tvému životu před vlastním. Odlož, můžeš-li, bohatou vzpomínku na našich devět šťastných let, abys zůstal bez vlivu v svém rozhodnutí; ale mluv! jsem Ti oddána jako Bohu, jedinému utěšiteli, jenž mi zbývá, opustíš-li mne.

Když věděla paní de Beauséant, že dopis je v rukou pana de Nueil, upadla do tak hluboké skleslosti a pro velký nadbytek myšlenek do přemítání tak tupého, že zůstala seděti, jako by spala. Trpěla ovšem oněmi bolestmi, jejichž prudkost není vždy úměrná silám ženiným a které znají jen ženy. Zatím co nešťastná markýza očekávala svůj osud, pan de Nueil octl se při čtení dopisu ve velké šlamastice, dle výrazu používaného mladými lidmi v takových rozhodných okamžicích. Povolil tehdy skoro našeptávání své matky a půvabům slečny de la Rodiére, mladé, dost bezvýznamné dívky, rovné jako topol, bílé a růžové, napolo němé dle programu, předepsaného všem dívkám na vdávání; ale jejich čtyřicet tisíc liber

důchodů z pozemků mluvilo s dostatek za ni. Paní de Nueil, vedena svou upřímnou, mateřskou láskou, snažila se získati svého syna pro ctnost. Připomínala mu, jak je pro něho lichotivé, dává-li mu slečna de la Rodiére přednost, ač se jí nabízelo tolik bohatých partií; je čas mysliti na budoucnost, příležitost tak krásná se již nenaskytne; jednoho dne bude míti osmdesát tisíc liber důchodů ze statků; jmění utěšilo ze všeho; miluje-li ho paní de Beauséant pro něho samého, bude jistě sama první, jež ho přiměje, aby se oženil; zkrátka, tato dobrá matka nezapomněla na žádný účinný prostředek, jimiž ženy působívají na mužský rozum. A tak přivedla svého syna tam, že kolísal. List paní de Beauséant přišel, právě když Gastonova láska bojovala proti všem svodům života slušně upraveného a shodujícího se s názory společnosti; tento dopis rozhodl však boj. Odhodlal se markýzu opustit a oženiti se.

— Nutno býti mužem v životě, pravil si.

Pak vytušil bol, jež způsobí milence jeho rozhodnutí, jeho mužská marnivost stejně jako jeho milenecké svědomí ještě mu jej zvětšovaly, takže byl jat upřímným soucitem. Cítil pojednou celé to nesmírné neštěstí a pokládal za nutné a milosrdné zmírniti tuto smrtelnou ránu. Doufal, že se mu podaří paní de Beauséant pozvolna uklidniti, takže mu sama nařídí tento krutý

sňatek; navykne ji postupně na myšlenku nutné rozluky, nechá mezi nimi jako stín slečnu de la Rodière, kterou zprvu obětuje své milence, aby si ji později nechal od ní vnutit.

Aby se mu zdařil tento útrpný podnik, šel tak daleko, že spoléhal na markýzINU ušlechtilost a hrdost a na krásné přednosti její duše. Odpověděl jí tedy, aby uspal její podezření. Odpovídati! Pro ženu. jež snoubila intuici opravdové lásky s nejjemnější vnímavostí ženského ducha, list byl rozsudkem. A proto, když vešel Jakub a blížil se k paní de Beauséant, aby jí podal v trojhran složený list, třásla se ubohá žena jak polapená vlaštovka. Neznámý chlad padal jí z hlavy do nohou, hale ji do ledového rubáše. Nepřichvátal-li, aby se jí vrhl k nohám, nepřišel-li s pláčem, bledý a zamilovaný, vše bylo tím řečeno. A přece vězí tolik nadějí v srdci žen, jež milují! Je nutno mnoha ran dýkou, aby je usmrtily; milují a krvácejí až do posledka.

Milostivá potřebuje snad něčeho? otázal se na odchodu mírným hlasem Jakub.

Ne, odpověděla.

Ubožák! pomyslíla si, osušujíc slzu, on prohlédá mé srdce, on, sluha!

Čtla:

„Má milovaná, tvoříš si přeludy...“

Když spatřila tato slova, těžký závoj kladl se na

markýziny oči. Skrytý hlas v jejím srdci vzkřikl; „Lže!“ Pak jedním pohledem přelétla celou první stránku s onou jasnovidnou dychtivostí, již skýtá vášeň a čtla dole tato slova: Nic není rozhodnuto... Obrátila stránku s křečovitou prudkostí a viděla zřetelně ducha, diktujícího šroubované věty tohoto listu, v němž nenalézala již bouřlivých, milostných výlevů; mačkala jej, trhala, kroutila, hryzala, vrhla do ohně a zvolala:

Oh, nestoudník, měl mne, ač mne již nemiloval!

Pak polo mrtvá zhroutila se na pohovku.

Pan de Nueil odešel z domu, napsav svůj dopis. Když se vrátil, našel Jakuba na prahu svých dveří; Jakub podal mu dopis se slovy:

Paní markýza není již v zámku.

Pan de Nueil překvapen roztrhl obálku a četl:

„Madame,

kdybych přestal Vás milovati a přijal Vámi nabízené štěstí býti všedním člověkem, zasloužil bych svůj osud, uznejte to! Nikoliv, neuposlechnu Vás a přísahám Vám věrnost, jež se nerozváže leda smrtí. Oh, vezměte můj život, ač-li se přece neobáváte, že naplníte výčitkami svůj . . .“

Byl to lístek, jež napsal markýze, když odjížděla do Ženevy. Dole Klára de Bourgogne připsala: Pane, jste volný.

Pan de Nueil vrátil se k matce do Manervillu. Za

dvacet dní na to oženil se se slečnou Štěpánkou de la Rodiére.

Kdyby tento příběh, tak všedně pravdivý, tady končil, byla by to skoro mystifikace. Což nemohli by si skoro všichni muži vypravovati zajímavější? Ale proslulost rozuzlení, neblaze pravdivého, a vše, co může vzkřísiti vzpomínky v srdci těch, kdož poznali božské rozkoše nesmírné lásky a převali ji nebo nějakým krutým osudem ztratili, uchrání snad toto líčení před kritiky.

Paní markýza de Beauséant neopustila svého valleroyského zámku po rozluce s panem de Nueil. Z mnohých důvodů, jež nutno nechati pohrbené v srdci žen — ostatně každá z nich uhodne důvody, jež jsou jí blízké — bydlila v něm Klára i po sňatku pana de Nueil. Žila v odloučenosti tak hluboké, že její lidé — kromě komorné a Jakuba — jí vůbec neviděli. Vyžadovala naprostého ticha kolem sebe a vycházela ze svého pokoje toliko, aby se odebrala do valleroyké kaple, kam každého rána přicházel kněz ze sousedství sloužiti jí mši.

Několik dnů po svém sňatku upadl hrabě de Nueil do jakési manželské apatie, jež mohla buditi stejně domněnku, že je šťasten jako nešťasten.

Jeho matka říkala kde komu:

— Můj syn je nadmíru šťasten.

Choť Gastona de Nueil, podobna mnohým mladým

ženám, byla trochu matná, mírná, trpělivá: obtěžkala po měsíci manželství. To bylo v souladu s přijatými názory. Pan de Nueil choval se k ní velice pěkně; jenže byl za dva měsíce po tom, co opustil markýzu, přespříliš zamyšlený a zádumčivý. On byl vždy vážný, říkala jeho matka.

Po sedmi měsících tohoto vlašného štěstí sběhlo se několik zdánlivě nepatrných událostí, připouštějících však příliš dalekosáhlý rozbor myšlenek, prozrazujících příliš velký duševní zmatek, aby nebyly prostě uvedeny a ponechány náladovým výkladům každého čtenáře. Jednoho dne, kdy pan de Nueil lovil na území manervilleském a valleroyškém, vrátil se parkem paní de Beauséant, dal zavolatí Jakuba, čekal na něho a když komorník přišel, otázal se ho:

Jí markýza stále ráda zvěřinu?

Na přisvědčivou odpověď Jakubovu dal mu dosti značnou částku, doloženou velice pravděpodobnými důvody, aby dosáhl od něho nepatrné služby, že přijme pro markýzu loveckou kořist. Jakubovi zdálo se pramálo důležitým, jí-li jeho velitelka koroptev zastřelenou jejím hajným nebo panem de Nueil, zvlášť když si přál, aby markýza neztvrděla o původu zvěře.

Byla usmrcena na její půdě, pravii hrabě.

Několik dní propůjčoval se Jakub k tomuto nevinnému klamání. Pan de Nueil odcházal z rána na

lov a vracíval se domu až k obědu, nezastreliv nikdy nic. Minul tak celý týden. Gaston dodal si tolik odvahy, že napsal dlouhý dopis markýze a poslal jí jej. Tento list byl poslán zpět, aniž byl otevřen. Byla skoro noc, když markýzin komorník mu jej přinesl. Náhle vyřítil se hrabě ze salonu, kde zdánlivě naslouchal Heroldovu Capricciu, jež břinkala na klavíru jeho žena, a spěchal k markýze s chvatem muže, letícího na dostaveníčko. Skočil do parku průlomem, jenž byl mu znám, přešel zvolna napříč alejí, zastavuje se chvílemi a snaže se potlačiti zvučný tlukot svého srdce; přiblíživ se až k zámku, naslouchal temnému šramotu a usoudil, že všichni jsou u stolu. Šel až do pokoje paní de Beuséant. Markýza nikdy neopouštěla své ložnice a pan de Nueil mohl dojiti až ke dveřím, nezpůsobiv nejmenšího hluku. Tam spatřil při světle dvou svéc markýzu hubenou a bledou, sedící ve velkém křesle s čelem schýleným, spuštěnýma rukama, s očima upřenýma na nějaký předmět, jež, zdá se, neviděla. Byla to bolest v jejím nejdokonalejším výrazu. Byla v tomto počínání jakási neurčitá naděje, ale nevěděl, dívá-li se Klára de Bourgogne k hrobu nebo do minulosti. Snad slzy pana de Nueil zaleskly se temnem, snad jeho dech budil lehký zvuk, snad uniklo mu bezděčné trhnutí nebo byla snad jeho přítomnost nemožná bez vnitřního postřehu, jehož obvyklost je

slávou, štěstím a důkazem pravé lásky. Paní de Beauséant obrátila zvolna tvář ke dveřím a spatřila svého bývalého milence. Pan de Nueil učinil několik kroků.

Přiblížíte-li se, pane, vzkřikla markýza, blednouc, vrhnu se s tohoto okna!

Skočila k spanioletě, odemkla ji a položila nohu na vnější římsu okna, majíc ruku na zábradlí a hlavu obrácenou ke Gastonovi.

Odejděte! Odejděte! křičela, nebo skočím dolů.

Při tomto strašlivém křiku pan de Nueil, uslyšev pobouření služebných, prchl jako zločinec.

Gaston, vrátiv se domů, napsal velice krátký list a uložil svému komorníkovi, aby jej donesl paní de Beauséant; poručil mu zároveň, aby oznámil markýze, že jde o jeho život nebo smrt. Když posel odešel, vrátil se pan de Nueil do salonu a našel tam svou ženu, jež stále ještě týrala Capriccio. Usedl a čekal na odpověď. Za hodinu na to, když Capriccio bylo dohráno a manželé seděli proti sobě, mlčky, každý z jedné strany krbu, vrátil se komorník z Valleroy a odevzdal svému pánu dopis, jenž nebyl otevřen. Pan de Nueil vešel ze salonu do vedlejšího boudoiru, kde po návratu z lovu odložil svou pušku a zastřelil se.

Toto náhlé a osudné rozuzlení, tak odporující všem zvyklostem mladé Francie, je přirozené.

Kdož bedlivě pozorovali nebo sami v rozkoši zakusili zvláštní úkazy, dostavující se při dokonalém spojení dvou bytostí, pochopí úplně tuto sebevraždu. Žena se neutváří a nepoddává v jednom dnu rozmarům vášně. Rozkoš jako vzácná květina vyžaduje péče nejvynalézavějšího pěstování; jen čas a souzvuk duší mohou zjeviti všechny její síly, zroditi ony něžné a jemné radosti, pro něž jsme nasáklí tisícerymi pověrami a které pokládáme za vlastnost osoby, jejíž srdce nám je uštědřuje. Tato podivuhodná shoda, tato náboženská víra a plodná jistota, že pocítujeme zvláštní nebo krajní štěstí u milované bytosti, jsou částečně tajemstvím trvalých náklonností a dlouhých vášní. U ženy, mající geniálnost svého pohlaví, láska nikdy není zvykem: její rozkošná něha dovede se odívati tak rozmanitými formami, je tak duchaplná a zároveň tak milující, vkládá tolik umělosti do své přirozenosti a tolik přirozeného do své umělosti, že se jeví stejně mocnou ve vzpomínce jako je mocná svou přítomností. Vedle ní všechny ženy blednou. Nutno prožiti strach, že ztratíme tak nesmírnou, tak skvělou lásku, nebo nutno ji ztratiti, abychom poznali celou její cenu. Jestliže však muž, jenž ji poznal, se jí zřekl, aby upadl do nějakého chladného manželství; jestli žena, u níž doufal setkati se s tímž štěstím, dokáže mu nějakými podrobnostmi, skrytými v tmách

manželského života, že ono se proň už znovu nezrodí; má-li ještě na rtech příchut' božské lásky a zranil-li smrtelně svou pravou choť pro nějakou společenskou chiméru, pak nutno zemřít nebo mít onu materialistickou, sobeckou, studenou filosofii, jež budí ošklivost v duších vášnivých.

Co se týče paní de Beauséant, nevěřila patrně, že by šlo až k sebevraždě zoufalství jejího přítele, jež devět let štědře zahrnovala láskou. Snad myslila, že musí sama trpět. Byla ostatně úplně v právu, že se zpěchovala nejvíce pokořujícímu dělení, jež může strpět manželka ze vznešených důvodů společenských, které však milenka musí nenávidět, poněvadž v čistotě její lásky tkví celé její ospravedlnění.

Petr Grassou

Kdykoli jste vážně navštívili výstavu sochařských a malířských děl, jak se koná od revoluce r. 1830, nebyli-liž jste jati neklidem, nudou, smutkem při pohledu na dlouhé, přeplněné galerie? Od roku 1830 není již Salonu. Po druhé vzat Louvre útokem národem umělců, který se v něm udržel. Salon, podáváje kdysi výbor uměleckých děl, vynášel největší pocty za výtvary, které v něm byly vystaveny. Mezi dvěma sty vybraných obrazů obecenstvo vybíralo znovu: odměna byla přidělena arcidílu neznámými rukama. Vznikaly vášnivé spory o některém obraze. Urážky, jimiž zahrnován Delacroix, Ingres, přispěly neméně k jejich slávě jako chvály a fanatism jejich stoupenců. Dnes ani dav, ani kritika nebudou se již vášnivě zajímati o plody tohoto bazaru, jsouce povinny činiti výběr, jež si dříve brala na starost porota znalců, otupí svou pozornost touto prací: a když je výběr skončen, výstava se zavře. Před r. 1817 připuštěné obrazy nepřesahovaly nikdy dva

první sloupy dlouhé galerie, v které jsou díla starých mistrů, a letos naplnily celý prostor k velkému úžasu obecenstva. Žánr historický, žánr v pravém slova smyslu, menší obrazy, krajina, květiny, zvířata a akvarel, těch osm zvláštních oborů neposkytlo by víc než dvacet obrazů, hodných zraků obecenstva, jež nemůže věnovati svou pozornost většímu množství děl. Čím více vzrůstal počet umělců, tím výběrovější měla býti přijímací porota. Vše bylo ztraceno, jakmile se Salon v galerii rozšiřoval. Salon měl zůstati místem ohraničeným, omezeným, nezviklatelných rozměrů, kde každý žánr byl by vystavil svá arcidíla. Desetiletá zkušenost dokázala správnost starého zařízení. Místo turnaje máte sročení; místo slávyhodné výstavy máte hlučný bazar; místo výběru máte úplnost. Co se přihází? Velký umělec se tu ztrácí. Turecká kavárna, Děti u studánky, Mučení háky a Josef od Decampsy byly by získaly více na své slávě, vystaveny všechny čtyři ve velkém saloně se stem dobrých letošních obrazů, než jeho dvacet obrazů utopených mezi třemi tisíci děl, rozptýlených v šesti galeriích. Ze zvláštního vrtochu, jakmile se otevřely dveře obecenstvu, hovořilo se mnoho o zneuznaných geniích. Když dvanáct let před tím K u r t i s á n a Ingresova, obrazy Sigalonovy, Medusa Géricaultova, Vraždění na Sciu od Delacroixy, Křest Jindřicha IV. od Eugena Devériy přijaté slavnými

osobami, viněnými ze žárlivosti, poučily svět přes popírání kritiky o tom, že existují mladé a žhoucí palety, nezvedl se žádný nářek. Teď, kdy nejnepatrnější mazal plátna může poslati své dílo, mluví se jen o nepochopených. Tam, kde není již soudu, není již rozhodnutí věci. Nechtě činí umělci cokoli, vrátí se ke zkoušce, jež doporučí jejich díla podivu davu, pro nějž pracují. Bez výběru Akademie nebude již Salonu a bez Salonu umění může zahynouti.

Od té doby, co katalog stal se tlustou knihou, objevuje se v něm značně jmen, která zůstanou neznáma přes výčet deseti nebo dvanácti obrazů, jenž je provází. Mezi těmito jmény nejneznámější je snad jméno umělce, nazývajícího se Petr Grassou; přišel z Fougèresu a byl zván v uměleckém světě prostě Fougères; zaujímá dnes význačné postavení a vnucuje hořké úvahy, jimiž začíná nástin jeho života, hodícího se i na jiné jednotlivce kmene umělců.

Roku 1832 bydlil Fougères v Navarinské ulici ve čtvrtém poschodí jednoho z úzkých a vysokých domů, jež se podobají luxorskému obelisku; mají tmavý průjezd, úzké, temné schodiště s nebezpečnými zatáčkami, nemají více než tři okna v každém patře a v jejich nitru je dvůr či, abych mluvil přesněji, čtyřhranná šachta. Nad třemi nebo čtyřmi místnostmi příbytku, obývaného Grassouem z Fougèresu, prostíral

se jeho atelier obrácený na Montmartre. Atelier natřený cihlovou červení, podlaha pečlivě natřená hnědou barvou a vyleštěná, každá židle přikrytá ovroubenou pokrývečkou, pohovka, prostá ostatně, ale čistá jako pohovka v ložnici kupcově, vše tu prozrazovalo puntičkářský život malých duší a pečlivost chudého člověka.

Stála tu kommoda, kam bylo lze zavřítí předměty z atelieru, jídelní stůl, buffet, sekretář, konečně nářadí nezbytné pro malíře, všechno srovnané a čisté. Kamna přispívala k tomuto systému holandské pečlivosti, tím viditelnější, že čisté a málo proměnlivé severní světlo zaplavovalo svým určitým a studeným jasem tuto ohromnou místnost. Fougères, prostý genrista, nepotřebuje ohromných přístrojů, jež přivádějí na mizinu historické malíře; nepřiznal si nikdy dost úplné schopnosti, aby se pouštěl do vysokého malířství, zůstal při menších obrazech. Na začátku prosince letošního roku, v době, kdy pařížských měšťáků zmocňuje se periodicky burleskní myšlenka zvěčniti svou tvář, samu sebou dost již nudnou, Petr Grassou, vstav časně, připravil si paletu, rozdělal oheň v kamnech, pojídal dalamánek namáčený do mléka a čekal, aby se dal do práce, jakmile roztávající okenní tabule propustí světlo. Bylo chladno a krásně. Umělec, jenž jedl s tváří trpělivou a odevzdanou, tak

výmluvnou, poznal v tu chvíli krok člověka, jenž měl na jeho život vliv, jaký mívají lidé tohoto druhu na život skoro všech umělců, krok Eliáše Magusa, obchodníka obrazy, lichváře s plátny. Vskutku, Eliáš Magus zastihl malíře, právě když v tomto tak čistém atelieru chystal se do práce.

— Jak se vede, starý taškáři? oslovil ho malíř.

Fougères měl kříž Čestné legie, Eliáš kupoval od něho obrazy po dvou až třech stech francích, tvářil se velice umělecky.

— Obchod jde mizerně, odvětil Eliáš. Všichni činíte takové nároky, mluvíte hned o dvou stech francích, dáte-li za šest sous barvy na plátno ... Ale vy, vy jste hodný hoch! Jste člověk pořádný a přináším vám dobrý obchod.

— Timeo Danaos et dona ferentes, pronesl Fougères. Umíte latinsky?

— Ne.

— Nuže, to znamená, že Řekové nenabídnou dobrých obchodů Trojským, aby při tom něco nevydělali. Dříve říkali: „Vezměte mého koně!“ Dnes říkáme: „Vezměte mého medvěda ..“ Co chcete Ulysse-Lagingeole-Eliáši Maguse?

Tato slova podávají ukázkou přívětivosti a ducha, jež Fougères vynakládal na to, čemu se říká ateliérové šprýmy.

— Neříkám, že mi nenamalujete zadarmo dva obrazy.

— Ó! Ó!

— Zůstavuji vám to na vůli, nežádám jich. jste poctivý umělec.

— Oč jde?

— Nuže, vedu vám otce, matku a jedinou dceru.

— Všichni jediní?

— Na mou věru, ano! ... A jejichž portréty nutno zhotoviti. Tito měšťáci, posedlí po umění, neodvážili se nikdy vstoupiti do atelieru. Dcera má sto tisíc franků věna. Vy můžete ty lidi dobře malovat. Budou to možná pro vás rodinné portréty.

Ten starý pařez, jenž platí za člověka a jmenuje se Eliáš Mágus, odmlčel se, aby se zasmál ostrým smíchem, jehož výbuch poděsil malíře. Domníval se, že slyší Mefistofela hovořiti o manželství.

— Portréty jsou placeny po pěti stech francích kus, můžete mi namalovati tři obrazy.

— Ale ovšem, děl vesele Fougéres.

— A oženíte-li se s dcerou, nezapomenete na mne.

— Já, oženiti se! zvolal Petr Grassou, já, jenž jsem zvyklý spát docela sám, vstávati časně, já, jenž mám svůj život upravený ...

— Sto tisíc franků, pravil Mágus, a děvče líbezná, oplývající zlatými tóny jako pravý lizian.

— Jaké je postavení těch lidí ?

— Bývalí obchodníci; nyní milují umění, mají villu ve Ville-d-Avray a deset až dvanáct tisíc liber důchodu.

— Jaký obchod provozovali?

— S lahvemi.

— Neříkejte mi tohle slovo, zdá se mi, že slyším ořezávati zátky a zuby mi trnou ...

— Mám je přivést?

— Tri portréty, dám je do Salonu, budu se moci uplatnit v portrétu . . . nuže, ano.

Starý Eliáš sestoupil, aby došel pro rodinu Vervellovu.

Aby se vědělo, do jaké míry působil návrh na malíře a jaký dojem musili v něm vzbuditi manželé Vervellovi, okrášlení jedinou dcerou, je nutno vrhnouti pohled na předchozí život Petra Grassoua z Fougéresu.

Jako žák studoval Fougéres kreslení u Servina, který byl pokládán v akademickém světě za velkého kreslíře. Pak šel k Schinnerovi, aby u něho postihl tajemství mocné a nádherné barvy, již se vyznačuje tento mistr. Mistr, žáci, všichni byli tam mlčeliví. Petr nepostihl nic. Odtud přešel Fougéres do atelieru Sommervieuxova, aby se seznámil s částí umění, nazývanou komposice, ale komposice byla k němu drsná a nevlídná. Pak pokusil se vyrvati Granetovi a Drollingovi tajemství jejich působivých interieurů. Tito dva mistři nenechali si nic uloupiti. Posléze ukončil Fougéres svou výchovu

u Duvala-Lecamusa. Za těchto studií a těchto různých proměn měl Fougéres pokojné a spořádané mravy, jež poskytovaly látku k žertům různých atelierů, v kterých se zdržoval; ale všude odzbrojil své soudruhy skromností, trpělivostí a beránčí mírností. Učitelé nepocítovali nijaké náklonnosti k tomuto hodnému hochovi; učitelé milují skvělé žáky, duchy výstřední, šprýmařské, ohnivé nebo chmurné a hluboce přemýšlivé, kteří ukazují příští talent. U Fougéresa vše hlásalo prostřednost, jeho přezdívka z Fougéresa, přezdívka malíře v kuse Fabra d'Eglantine, byla zdrojem tisícerych pohan; ale donucen okolnostmi, přijal jméno města, v kterém spatřil světlo světa.

Grassou z Fougéresa podobal se svému jménu. Obloustlý a prostřední postavy, měl fádňi barvu pleti, hnědé oči, černé vlasy, nos s velkými nozdrami, ústa značně široká a dlouhé uši jeho mírné, passivní a odevzdané vzezření pramálo oživilo tyto hlavní rysy jeho fysiognomie, kypící zdravím, ale nevýrazné. Nebyl patrně znepokojován onou hojností krve, ani onou prudkostí myšlenky, ani onou komickou vervou, dle nichž se poznávají velcí umělci. Tento mladý muž, stvořený k tomu, aby byl ctnostným měšťákem, rodilý z Mayenne a vzdálený příbuzný d'Ogremontů, přišel ze svého kraje, aby byl příručím obchodníka barvami, ale přeměnil se v malíře z umíněnosti, vyznačující

bretoňský charakter. Jeho utrpení, způsob, jakým žil po dobu svých studií, zná jen Bůh. Trpěl tolik jako velcí lidé, jsou-li pronásledováni bídou a štváni jako zvěř smečkou prostředních lidí a tlupou marnivostí, žíznících po pomstě. Fougéres, jakmile se domníval, že je schopen stát na vlastních nohou, najal atelier nahoře v ulici des Martyrs, kde se pustil do dřiny. Vystoupil po prvé v roce 1819. První obraz, jejž předložil porotě pro výstavu v Louvru, představoval vesnickou svatbu, dost pracně napodobenou dle obrazu Greuzova. Obraz byl odmítnut. Když Fougéres zvěděl o osudném rozhodnutí, neupadl do zuření, ani do epileptických záchvatů ješitnosti, jimž se oddávají pyšní duchové a které končívají někdy vyzváním ředitele nebo sekretáře musea na souboj a vyhrožováním zavražděním. Fougéres vzal si klidně své plátno, zabalil je do šátku a odnesl zpět do svého atelieru, přísahaje sám sobě, že se stane velkým malířem. Postavil obraz na podstavec a zašel k svému bývalému mistru, muži ohromného nadání, k Schinnerovi, umělci vlídnému a trpělivému, jehož úspěch v posledním Salonu byl dokonalý; prosil ho, aby přišel posouditi odmítnutý obraz. Velký malíř nechal všeho a šel. Když ho ubohý Fougéres postavil před dílo, Schinner po prvním pohledu stiskl Fougéresovi ruku.

— Jsi hodný hoch, máš zlaté srdce, netřeba tě

klamati. Poslyš, plniš všechny přípovědi, jež jsi činil v atelieru. Nalézá-li kdo takovéhle věci ve špici svého štětce, milý, dobrý Fougérese, pak udělá lépe, nechá-li své barvy u Brullona a nekrade plátna druhým. Vrať se ihned domů, natáhni noční čepici, chod' spát v devět hodin; ráno v deset hodin zajdi do některé kanceláře, požádej tam o místo a zanech umění.

— Milý příteli, pravil Fougéres, můj obraz byl již odsouzen a nežádám rozsudku, ale důvodů.

— Nuže, maluješ šedivě a pošmourně, vidíš přírodu smutečným závojem; tvá kresba je těžká, nemotorná; tvá komposice je napodobení Greuza, který nahrazoval své chyby přednostmi, jichž se ti nedostává.

Schinner, rozebíraje podrobně vady obrazu, viděl na tváři Fougéresově tak upřímný výraz smutku, že ho odvedl k obědu a snažil se ho potěšit. Následujícího dne od sedmi hodin předělával Fougéres u svého stojanu odsouzený obraz; proteploval jeho barvu, činil opravy naznačené Schinnerem, hleděl na proviti jeho postavy. Pak znechucen záplatováním odnesl jej k Eliáši Magusovi. Eliáš Magus, jakýsi holandsko - belgický Vlám, měl tři důvody býti tím, čím se stal: lakomcem a boháčem. Přišed z Bordeaux, začínal tehdy v Paříži, čachroval s obrazy a bydlil na boulevardu Bonne-Nouvelle. Fougéres, který spoléhal na svou paletu, aby mohl jíti k pekaři, jedl velice

neohroženě chléb a ořechy, nebo chléb a mléko, nebo chléb a třešně, nebo chléb a sýr, dle roční doby. Eliáš Magus, jemuž Petr nabídl svůj první obraz, okukoval jej dlouho, pak dal za něj patnáct franků.

— S patnácti franky příjmů ročně a tisíci franků výloh, pravil Fougères s úsměvem, dojde člověk rychle a daleko ...

Eliáš Magus učinil posunek, hryzl palec uvažuje, že mohl míti obraz za sto sous. Po několik dnů každého rána sešel Fougères ulicí des Martyrs, skryl se v davu na boulevardu, ležícím proti boulevardu, na němž byl Magusův krám, a spočíval pohledem na svém obraze, který nevábil zraků chodců. Koncem týdne obraz zmizel. Fougères šel nahoru po boulevardu, zamířil ke krámu vetešníkovu, tvářil se, jako by se procházel. Žid stál ve dveřích.

— Nuže, prodal jste můj obraz?

— Tu je, odpověděl Magus, dávám naň rám, abych jej mohl nabídnouti někomu, jenž si myslí, že rozumí malířství.

Fougères se již neodvážil vrátiti se na boulevard. Pustil se do nového obrazu; ztrávil dva měsíce, aby jej vypiplal, jedl jako myš a mořil se jako galejník.

Jednoho večera šel až na boulevard, nohy zanesly ho osudně až ke krámu Magusovu, neviděl nikde svého obrazu.

— Prodal jsem váš obraz, pravil obchodník umělci.

— Přišel jsem k svým penězům s malým úrokem. Namalujte mi vlámské interieury. Přednášku z anatomie, krajinu, zaplatím vám je, pravil Magus.

Fougéres div nestiskl Maguse v náruč, díval se naň jako na otce. Vrátil se s radostí v srdci: velký malíř Schinner se tedy mýlil! V obrovské Paříži byla tedy srdce, jež tloukla v souzvuku se srdcem Grassouovým, jeho talent byl pochopen a oceněn. Ubohý hoch v sedmadvaceti letech byl lehkověrný jako šestnáctiletý mladík, jiný, některý z těch nedůvěřivých a divousských malířů byl by si všiml ďábelského výrazu Eliáše Magusa, byl by zpozoroval cukání chlupů v jeho vousu, ironii jeho kníru, hnutí jeho ramen, věštící spokojenost žida Waltera Scotta, napalujícího krestana. Fougéres procházel se po boulevardech v radosti, dodávající jeho tváři hrdého výrazu. Podobal se gymnasistovi, chránícímu ženu. Potkal Josefa Bridaua, jednoho ze svých druhů, jednoho z výstředních talentů, určených k slávě nebo neštěstí. Josef Bridau, jenž měl v kapse několik sováků, jak se vyjádřil, zavedl Fougéresa do Opery. Fougéres neviděl baletu, neslyšel hudby; vymýšlel obrazy, maloval. Opustil Josefa uprostřed večera, běžel domů, aby dělal u lampy skizy, vymyslil třicet obrazů, plných reminiscencí, pokládal se za genia. Příštího dne

nakoupil barev, pláten různých rozměrů; položil na stůl chléb, sýr, dal vodu do džbánu, zásobil se dřívím do kamen; pak dle atelierového výrazu stěničkoval své obrazy; měl několik modelů a Magus půjčil mu látky. Po dvou měsících uzavřenosti dokončil Bretonec čtyři obrazy. Požádal znovu o radu Schinnera, k němuž se přidružil Josef Bridau. Oba malíři viděli v těchto plátnech otrocké napodobení holandských krajin, interieurů Metzuoových a ve čtvrtém kopii Přednášky z anatomie od Rembrandta.

— Stále padělky, pravil Schinner. Ach, Fougéresovi to dá práci, aby byl svérázný.

— Měl bys dělat něco jiného než malířství, pravil Bridau.

— Co? otázal se Fougéres.

— Vrhni se na literaturu.

Fougéres sklopil hlavu jako ovce, když prší. Pak žádal o radu; dostalo se mu ještě užitečných pokynů a popravil své obrazy, než je donesl k Eliášovi. Eliáš zaplatil za každé plátno dvacet pět franků. Při této ceně Fougéres nic nevydělal, ale neprodělal, uvážili se jeho střídmost. Vyšel si několikráte, aby viděl, co se stane s jeho obrazy a měl zvláštní vidění. Jeho obrazy tak ulízané, tak čisté, mající tvrdost plechu a svítivost maleb na porculánu, byly jako pokryté mlhou, podobaly se starým obrazům. Ježto Eliáš před chvílí

odešel, Fougéres nemohl obdržeti nijakého vysvětlení tohoto zjevu. Domníval se, že špatně viděl. Malíř vrátil se do svého atelieru, aby tam robil nové staré obrazy. Po sedmi letech ustavičných prací dospěl Fougéres k tomu, že komponoval a prováděl obstojné obrazy. Maloval stejně dobře jako všichni umělci druhého rádu. Eliáš kupoval a prodával všechny obrazy ubohého Bretoňce, který vydělával pracně nějakých sto louisdorů ročně a neutrácel víc než dvanáct franků.

O výstavě v roce 1829 Léon de Lora Schinner a Bridau, kteří všichni tři zaujímali vlivné postavení a stáli v čele uměleckého hnutí, byli jati soucitem nad vytrvalostí a chudobou svého starého druha; a připustili do výstavy ve velkém saloně jeden obraz Fougéresův. Tento obraz, působící mocný zájem, podobající se Vigneronomi v cítění a první tvorbě Dubufově v provedení, představoval mladého muže, jemuž ve vězení holí vlasy na krku. Po jedné straně kněz, po druhé jedna stará a jedna mladá žena v slzách. Písař četl kolkovanou listinu. Na bídném stole bylo viděti jídlo, jehož se nikdo nedotkl. Světlo vnikalo mřížemi vysoko umístěného okna. Bylo v obraze něco, čím lze postrašiti měšťáky a měšťáci se chvěli strachem. Fougéres nadchl se prostě arcidílem Gérarda Dowa: obrátil skupinu z Vodnatelné ženy k

oknu, místo aby ji ukázal z předu. Nahradil umírající odsouzencem: tatáž bledost, tentýž pohled, totéž vzývání boha. Na místě vlámského lékaře namaloval studenou a oficiální postavu písaře, oděného černě, ale přidal starou ženu vedle mladé dívky Gérarda Dowa. Konečně krutě dobrácká tvář katova ovládala tuto skupinu. Tento plagiát, velice obratně zastřený, nebyl vůbec rozpoznán.

Katalog obsahoval toto:

510. GRASSOU Z FOUGÉRESU (PETR).

Navarinská ulice 2.

Toiletta chouana, odsouzeného
k smrti r. 1809.

Tento obraz, ač prostřední, měl ohromný úspěch, neboť připomínal událost lupičů mortaňských. Dav kupil se po všechny dny před oblíbeným obrazem a Karel X. zastavil se u něho. Její Výsost, zpravena o trpělivém životě tohoto ubohého Bretoňce, nadchla se pro něj. Vévoda Orleánský smlouval se o cenu obrazu. Duchovní pravili choti daufinově, že obraz je pln dobrých myšlenek: vládl v něm vskutku náboženský duch velice uspokojující. Daufin podivoval se prachu dlaždic, těžká, hrubá chyba, neboť Fougères rozesel

zelenavé tóny, hlásající vlhkost, dole na zdi. její Výsost koupila obraz za tisíc franků, daufin objednal nový. Karel X. udělil kříž synu sedláka, jenž se kdysi v roce 1799 bil za věc královskou. Josef Bridau, velký malíř, nedostal vyznamenání. Ministr vnitra objednal dva kostelní obrazy od Fougéresa. Tento salon byl pro Petra Grassoua celým jeho štěstím, jeho slávou, budoucností, životem. Vynalézati ve všem, znamená chtít pomaloučku umírat. Napodobiti znamená žiti. Grassou z Fougéresu, objeviv konečně couk plný zlata, provedl část té kruté zásady, již společnost vděčí za hanebné prostřední lidi, pověřené dnes vybíratí vynikající hlavy ve všech společenských vrstvách, ale kteří vybírají ovšem sami sebe a vedou zuřivou válku s opravdovými talenty. Zásada volby, použitá všude, je falešná; Francie si na to vzpomene. Nicméně skromnost, prostota, úžas dobrého a mírného Fougéresa umlčely rekriminace a závist. Ostatně měl pro sebe Grassouy povýšené, solidární s Grassouy příštími. Někteří, dojatai energií muže, jež nic neodstrašilo, mluvili o Domenichinovi a pravili: „Je nutno odměňovati vůli v umění! Grassou neukradl svůj úspěch! Hle, deset let dře ubohý hoch!“ Toto zvolání ubohý hoch bylo zpola ve všech projevech a blahopřáních, jež dostával malíř. Soucit povznáší prostřednost tak jako závist snižuje velké umělce. Časopisy nešetřily

ostrými kritikami, ale rytíř Fougères je snášel jako snášel rady svých přátel s andělskou trpělivostí. Maje teď patnáct tisíc franků velice namáhavě vydělaných, opatřil svůj byt a atelier v Navarinské ulici nábytkem, namaloval tam obraz, žádaný daufinem, a obě kostelní plátna, objednaná ministerstvem, v ustanovené lhůtě, s přesností, přivádějící v zoufalství ministerskou pokladnu, zvyklou na jiné způsoby. Ale podivujte se štěstí lidí, kteří jsou pořádní! Kdyby se byl Grassou opozdil, byl překvapen červencovou revolucí a nebylo mu zapláceno. Do třiceti sedmi let vyrobil Fougères pro Eliáše Magusa asi dvě stě obrazů docela neznámých, jimiž dospěl však oné uspokojující manýry, onoho stupně provedení, jež budí pokrčení ramen u umělce a již se kochají měšťáci. Fougères byl milý přátelům přímostí myšlenek, bezpečností citů, dokonalou úslužností, velkou upřímností; neměli-li nijaké úcty k paletě, milovali člověka, jenž ji držel.

— Jaké neštěstí, že Fougères má nectnost malovati! říkali si jeho soudruzi.

Nicméně udílel Grassou znamenité rady, podoben oněm feuilletonistům, kteří, neschopni napsati knihu, vědí velice dobře, kde knihy mají chyby; ale mezi literárními kritiky a Fougéreseem byl rozdíl: byl neobyčejně vnímavý pro krásy, rozpoznával je a jeho rady nesly pečeť citu pro spravedlnost, jenž činil

přijatelnými správné jeho poznámky. Od červencové revoluce posílal Fougères na každou výstavu asi tucet obrazů, z nichž jury připustila čtyři nebo pět. Žil s nejpřísnější šetrností a celá jeho domácnost skládala se z jedné hospodyně. Jeho veškerým vyražením bylo, že navštěvoval své přátele, šel se podívat na umělecké předměty, dovolil si několik menších cest po Francii; zamýšlel jíti hledat inspiraci do Švýcar. Tento bídny umělec byl znamenitým občanem: konal svou stráž, chodil na přehlídky, platil nájemné a jídlo a pití s nejměšťáctější přesností, ježto žil v práci a bídě, neměl nikdy času na lásku. Jsa až dosud mládenec a chudás, nestál o to, aby zamotal svůj prostý život. Neschopen vynaléztí způsob, jak rozmnožiti své jmění, nosil každé tři měsíce k svému notáři Cardotovi čtvrtletní úspory a výdělky. Když notář měl Grassouových tisíc tolarů, umístil je na první hypotéku s podřazením práv ženiných, byl-li dlužník ženat, nebo podřazením práv prodávajícího, měl-li dlužník nějakou částku platit. Notář sám vybíral úroky a přidával je k částečným vkladům, činěným Grassouem z Fougèresu. Malíř očekával blažený okamžik, až jeho smlouvy dostoupí úctyhodné cifry dvou tisíc franků důchodu, aby si popřál otium cum dignitate umělce a maloval obrazy, oh! ale obrazy! zkrátka opravdové obrazy! obrazy dokonale provedené, překrásné, štabácké, rapatos!

Chcete znáti jeho budoucnost, jeho sny o štěstí, vrchol jeho naděje? Dostati se do Institutu a míti stužku důstojníka Čestné legie! Usednouti vedle Schinnera a Léona de Lora! Dostati se do Akademie před Bridauem! Míti růžici v knoflíkové dírce! Jaký sen! Jen prostřední lidé myslí na všecko.

Fougéres, uslyšev hluk četných kroků na schodišti, načechral kšticí, zapíal vestu z lahvově zeleného sametu a byl nemálo překvapen, vida vstupovati tvář, v atelierech obecně nazývanou meloun. Tento plod vyčníval nad dyní, oděnou modrým sukнем, ozdobenou balíkem cinkajících přívěsků. Meloun se nadýmal jako sviňucha, dýně šla po tuřínech, nevhodně nazývaných nohama. Pravý umělec byl by takto zkarikoval obchodníčka lahvemi a byl by ho bez odkladu vysadil, řka, že nemaluje zeleniny. Fougéres díval se na zákazníka beze smíchu, nebot pan Vervelle stavěl na odiv v své náprsnice diamant za tisíc tolarů.

Fougéres pohlédl na Magusa a prohodil: „Tady se dá něco trhnout!“ použiv hantýrky, v té době v atelierech oblíbené.

Pan Vervelle, zaslechnuv to slovo, svařtil obočí. Tento měšťák připoutával k sobě jinou hromadu zeleniny v osobě své ženy a dcery. Žena měla na tváři rozetřený mahagon, podobala se kokosovému ořechu, nad nějž vyčnívala hlava a který byl stažen pásem.

Otáčela se na svých nohou jako kolem osy; šaty měla žluté, černě pruhované. Pyšně ukazovala výstřední polorukavičky na rukou nabubřelých jako vývěsná rukavice. Pera pohřbu první třídy vlála na rozlitém klobouku. Krajky zdobily plece vyklenuté stejně vzadu jako na předu: sférický tvar kokosu byl dokonalý. Nohy z druhu těch, jež malíři nazývají h ň á p a m i, byly ozdobeny nábory v šesti řadách nad lakovanou kůží střevíců. Jak jen se dostaly nohy do nich? Nikdo neví.

Následoval mladý chřest, zelený a žlutý svým oblekem, jevící malou hlavu s vlasy uprostřed rozčísnutými, ohnivě rudými, jež by byl Říman zbožňoval, vláknité paže, pihy na pleti dost bílé, velké, nevinné oči s bělovými řasami a řídkým obočím, florentinský klobouk s dvěma vhodnými mašlemi z atlasu, lemovaného obrubou z bílého atlasu, ctnostně červené ruce a matčiny nohy. Tyto tři bytosti měly, prohlížejíce atelier, šťastné vzezření, hlásající jejich uctivé nadšení pro umění.

— Vy, pane, budete malovati naše podoby? otázal se otec, dodávaje si smělého vzezření.

— Ano, pane, odpovětil Grassou.

— Verville, on má kříž, pravila tiše žena k manželovi, mezitím co se malíř obrátil zády.

— Což bych dal dělati naše portrety umělcem, jenž

by nebyl vyznamenán? . . . odpověděl bývalý obchodník s lahvemi.

Eliáš Magus pozdravil rodinu Vervellových a odcházel. Grassou doprovodil ho až na schodiště.

— Jen vy dovedete vyloviti takové koule.

— Sto tisíc franků věna!

— Ano, ale jaká rodina!

— Čáka na tri sta tisíc franků, dům v ulici Boucheratově a villa ve Ville-d'Avray.

— Boucherat, butelky, bukáč, bumbal, vybumbal. zvolal malíř.

— Budete ochráněn před nedostatkem pro zbytek svých dnů, pravil Eliáš.

Tato myšlenka vnikla do mozku Petra Grassoua jako ranní světlo vtrhlo do jeho mansardy. Mezitím co usazoval otce mladé osůbky shledal, že vypadá zdravě a podivoval se této tváři plné prudkých tónů. Matka a dcera obskakovaly kolem malíře, divíce se všem jeho přípravám, zdál se jim býti bohem. To zřejmé zbožňování líbilo se Fougéresovi. Zlaté tele vrhalo na tuto rodinu svůj fantastický odlesk.

— Vy musíte vydělati strašné peníze! Ale vy je utratíte jak je vyděláte? pronesla matka.

— Nikoliv, milostivá, odpověděl malíř, neutratím jich, nemám možnosti se bavit. Můj notář umístí mé peníze,

rozumí mému prospěchu; jakmile jsou peníze u něho, nemyslím již na ně.

— Říkali mi, zvolal otec Vervelle, že umělci jsou jako děravé sudy.

— Kdo je vaším notářem, není-li to nediskrétnost? otázala se paní Vervellová.

— Hodný chlapík, úplně spolehlivý, Cardot.

— Aj, aj, to je špásovné! zvolal Vervelle, Cardot je náš notář.

— Nehýbejte se! pravil malíř.

— Nehýbej se přec, Antenore, zvolala žena, vytrhuješ pána a kdybys ho viděl pracovati, pochopil bys.

— Bože, proč jste mne nedali učiti malířství, pravila slečna Vervellová rodičům.

— Virginie, zvolala matka, mladá dívka nesmí se učiti jistým věcem. Až budeš provdána . . . dobrá! Ale do té doby bud zticha.

Za tohoto prvního sezení rodina Vervellových se s počestným umělcem skoro spřátelila. Měla přijíti opět za dva dny. Když vyšli, řekli rodiče Virginii, aby šla napřed; ale přes vzdálenost zaslechla tato slova, jejichž smysl musil vzbuditi její zvědavost.

— Vyznamenaný muž ... třicet sedm let... umělec, který má zakázky a ukládá si peníze u našeho notáře. Poradíme se s Cardotem ... Zvátí se paní z Fougéresu! . . . Nevypadá jako špatný člověk! .. . Řekneš mi,

obchodník?... Ale u obchodníka, dokud není na odpočinku, nikdy nevíš, co se může stát s tvou dcerou! kdežto spořivý umělec . . . A pak milujeme umění . . . Krátce! . . .

Zatím co rodina Vervellových zkoumala Petra Grassoua, zkoumal on rodinu Vervellových. Bylo mu nemožno zůstat klidně v atelieru, procházel se po boulevardech, prohlížel si mimojdoucí zrzavé ženy! Dospíval k prazvláštním závěrům: zlato bylo nejkrásnějším kovem, žlutá barva značila zlato, Římané milovali rusé ženy a on stal se Římanem, atd. Který muž po dvouletém manželství zabývá se barvou své ženy? Krása pomíjí . . . ale ošklivost zůstává! Peníze jsou půle štěstí. Večer, uléhaje, shledával již malíř Virginii Vervellovou rozkošnou.

Když tři Vervellové vstoupili v den druhého sezení, přivítal je umělec s roztomilým úsměvem. Šibal se oholil, oblékl bílé prádlo; příjemně si načesal vlasy, vybral si velice slušivé kalhoty a červené sáňkovité střevíce. Rodina odpověděla úsměvem stejně lichotivým jako úsměv umělcův, Virginie zčervenala jako její vlasy, sklopila oči a odvrátila hlavu, prohlížeje studie. Petru Grassouovi zdála se tato malá upejpání okouzujícími. Virginie byla půvabná, nepodobala se na štěstí ani otci, ani matce; komu však se podobala?

— Ach, už to mám, říkal si stále, matka shlédla se ve svém obchodě.

Za sezení došlo k malým pŕtkám mezi rodinou a malířem, jenž měl odvahu shledávati otce Vervella duchaplným. Tímto pochlebnictvím vpadla rodina Vervellových útočným krokem do srdce umělcova; daroval jeden ze svých náčrtků Virginii a jednu skizzu matce.

— Zadarmo? tázaly se.

Petr Grassou nemohl se ubrániti úsměvu.

— Nesmíte takhle rozdávatí své obrazy, jsou to peníze, pravil mu Vervelle.

Při třetím sezení otec Vervelle rozhovořil se o krásné galerii obrazů, kterou měl v své ville ve Ville-d-Avray: Rubensy, Gérardy Dowy, Mierisy, Terburgy, Rembrandty, jednoho Tiziana, Pavly Pottery atd.

— Vervelle tropil hlouposti, pronesla paní Vervellová okázale, má za sto tisíc franků obrazů.

— Miluji obrazy, pravil bývalý obchodník lahvemi.

Když byl začat portrét paní Vervellové, podobizna manželova byla skoro hotova. Tu nadšení rodiny neznalo již mezí. Notář vychválil malíře do nebes: Petr Grassou byl po jeho soudu nejpoctivějším hochem na světě, jedním z nejspořádanějších umělců, který ostatně nahromadil šestatřicet tisíc franků; dny jeho bídy minuly, vydělával deset tisíc franků každý rok,

kapitalisoval úroky; zkrátka, byl neschopen učiniti ženu nešťastnou. Tato poslední věta dopadla ohromnou tíží na váhy. Přátelé Vervellovi slyšeli již mluvit jen o slavném Fougéresovi. V den, kdy Fougéres začal portrét Virginiin, byl již in petto zetem rodiny Vervellových. Tři Vervellové kvetli v tomto atelieru, který si zvykli již pokládati za jedno ze svých sídel: tkvěl pro ně nevýslovný půvab v této čisté, uspořádané, milé, umělecké místnosti. Abyssus abyssum. měšťák vábí měšťáka; ke konci sezení zaduněly schody, dveře se prudce rozlétly a vešel Josef Bridau: byl jako bouře, vlasy mu vlály; zjevil svou velkou, zpustošenou tvář, vrhal všude blesky svého pohledu, zpřevracel vše v atelieru a vrátil se náhle ke Grassouovi, shrnuje svůj plášť na břicho a snaže se jej, ovšem marně, zapnouti, neboť knoflík zmizel ze soukenného obalu.

— Dříví je drahé, pravil Grassouovi.

— Ach!

— Věřitelé jsou mi v patách . . . Hledíme, ty maluješ takovéhle věci?

— Mlč přece!

— Ach ano . . .

Rodina Vervellových, na výsost uražena tímto podivným zjevem, přešla ze své obyčejné červeně v červeň třešňovou, prudce ohnivou.

— To vynáší! pokračoval Josef. Máš cvoky v kapse?

— Potřebuješ mnoho?

— Pětistovku ... Je mi v patách jeden z obchodníků, kteří jsou jako psi, když se jednou zakousnou nepustí, dokud kus neutrhnou. jaké plemeno!

— Napíšu ti pár slov pro svého notáře . . .

— Ty máš tedy notáře?

— Ano.

— To mi teď vysvětluje, proč maluješ ještě tváře růžovými tóny, znamenité pro štít voňavkáře!

Grassou nemohl se nezačervenati, Virginie mu seděla.

— Přístup k přírodě jaká jest! řekl dál velký umělec. Slečna je zrzavá. Dobrá, je to snad smrtelný hřích? Vše je nádherné v malířství. Dej na paletu cinobru, protepli tady tváře, natečkuj tam jejich drobné hnědé skvrny, masti to! Chceš míti více ducha než příroda ?

— Hleď, pravil Fougères, zaujmi mé místo zatím co budu psát.

Vervelle přitočil se až ke stolu a přiblížil se k uchu Grassouovu.

— Ale ten fulpas vše zkazí, šeptal obchodník.

— Kdyby chtěl namalovati portrét vaší Virginie, měl by tisíckrát větší cenu než můj, odvětil rozhorleně Fougères.

Měšťák, uslyšev tato slova, dal se tiše na ústup k své ženě, zaražené vpádem šelmy a pramálo spokojené, že ji vidí spolupracovati na portrétu dceřině.

— Hleď, prováděj dál tyto náznaky, pravil Bridau, vraceje paletu a přijímaje lístek. Neděkuji ti ... Mohu se vrátiti do zámku d'Arthezova, jemuž maluji jídelnu a kde Léon de Lora dělá římsy nade dveřmi, mistrovská díla. Navštiv nás!

Odešel bez pozdravu, tak se nabažil pohledu na Virginii.

— Kdo je ten člověk? otázala se paní Vervellová.

— Velký umělec, odvětil Grassou.

Chvilé mlčení.

— Jste si jist, otázala se Virginie, že neublížil mému portrétu?... Poděsil mne.

— Jen mu prospěl, odpověděl Grassou.

— Je-li to velký umělec, mám raději velkého umělce, který se vám podobá, pravila paní Vervellová.

— Ach, malinko, pán je mnohem větším umělcem, namaluje mne úplně celou, poznamenala Virginie.

Chování geniovo ohromilo spořádané měšťáky.

Nadešlo ono podzimní období, nazývané tak mile babím létem. S ostýchavostí neofyta v přítomnosti geniálního muže odvážil se Vervelle pozvati jej, aby přišel do jeho villy příští neděli: věděl, jak málo kouzla měšťácká rodina poskytuje umělci.

— Vám, pravil, třeba vznětu! velké podívané a duchaplných lidí. . . Ale u mne dostanete dobrá vína a spoléhám na svou galerii, že vás odškodní za dlouhou chvíli, již umělec jako vy, může míti mezi kupčičky.

Toto zbožňování, lichotící výlučně jeho ješitnosti, okouzlo ubohého Petra Grassoua, jenž byl málo zvyklý sklízeti takové poklony. Tento počestný umělec, tato hanebná prostřednost, toto zlaté srdce, tento přímý život, ten pitomý kreslíř, ten hodný hoch, vyznamenaný královským řádem Čestné legie, vystrojil se, aby se šel radovati do Ville-d'Avray z posledních krásných dnů v roce. Malíř přijel skromně omnibusem a nemohl se nepodivovati krásnému domku obchodníka s lahvemi, postavenému doprostřed parku o pěti jitrech na výšině ville-d'avrayské, odkud nejkrásnější rozhled. Vzítí si Virginii znamenalo dostati jednoho dne tuto krásnou villu! Byl uvítán Vervellovými s nadšením, radostí, dobrodušností, prostou měšťáckou hloupostí, jež ho zahanbovaly. Byl to triumfální den. Prováděli ženicha alejemi barvy nankinové, jež byly uhrabané, jak musily býti pro velkého muže. Samy stromy vypadaly učesaně, trávníky byly pokosené. Čistý venkovský vánek zanášel sem nesmírně lahodící kuchyňské vůně. Vše v domě říkalo: „Máme tu velikého umělce!“ Malý tatík Vervelle koulel se po parku jako jablko, dcera kroutila se jako

úhoř a matka šla za nimi vznešeným a důstojným krokem. Tyto tři bytosti nepustili Grassoua celých sedm hodin. Po obědě, jehož délka rovnala se jeho skvělosti, dospěli pán a paní Vervellovi k svému velkému překvapení, k otevření galerie, ozářené lampami, vypočítanými na efekt. Tři sousedé, bývalí obchodníci, strýc, po němž měli děditi, pozvaní na oslavu velkého umělce, stará slečna Vervellova a hosté vstoupili za Grassouem do galerie, všichni velice zvědaví uslyšeti jeho mínění o báječné sbírce papírka Vervella, který je drtil ohromnou cenou svých obrazů. Zdálo se, že obchodník lahvemi chtěl závoditi s králem Ludvíkem Filipem a galeriemi ve Versaillích. Obrazy, nádherně zarámované měly nápisy, na kterých se čtlo černými písmeny na zlaté půdě:

RUBENS.

Tanec faunů a nymf.

REMBRANDT.

Vnitřek pitevní síně.

Doktor Tromp, přednášející svým žákům.

Bylo tu stopadesát obrazů, všechny nalakované, oprášené; některé byly zakryty zelenými záclonami, jež se nerozhrnovaly v přítomnosti mladých dívek. Umělec zůstal stát se skříženýma rukama, s otevřenými ústy, beze slova na rtech, poznávaje v této galerii polovinu svých obrazů: on byl Rubensem, Paulem Potterem,

Mierisem, Metsuem, Gérardem Dowem! .. On byl sám o sobě dvaceti velkými mistry!

— Co je vám? Vy blednete!

— Dcero, sklenici vody! zvolala matka Vervellová.

Malíř vzal otce Vervella za knoflík u kabátu a odvedl ho do kouta pod záminkou, že si prohlédnou Murilla. Španělské obrazy byly tehdy v modě.

— Vy jste koupil své obrazy u Eliáše Maguse? otázal se ho.

— Ano .. . samé originály!

— Důvěrně řečeno, zač vám prodal ty, jež označím?

Oba konali obchůzku po galerii. Hosté byli udiveni vážností s jakou si umělec počínal, provázen hostitelem, při zkoumání mistrovských děl.

— Tři tisíce franků! pravil Vervelle tiše, přistoupiv k poslednímu: ale já jej cením na čtyřicet tisíc franků!

— Čtyřicet tisíc franků Tizian ? pravil nahlas umělec, ale to by byl zadarmo!

— Vždyť jsem vám to říkal, mám za sto tisíc tolarů obrazů! zvolal Vervelle.

— Tyto všechny obrazy jsem maloval já, pošeptal mu Petr Grassou, prodal jsem je všechny dohromady ani ne za deset tisíc franků.

— Dokažte mi to, odpověděl obchodník lahvemi, a zdvojnásobím věno své dcery, neboť pak jstě Rubens, Rembrandt, Terburg, Tizian!.. .

— A Magus je báječný obchodník obrazy! pravil malíř, který si vysvětlil starý vzhled svých obrazů a užitečnost námětů, jež na něm vetešník požadoval.

Pan z Fougèresu, neboť rodina trvala na tom zváti takto Petra Grassoua, místo aby ztratil na vážnosti u svého obdivovatele, vyrostl tak velice, že namaloval zdarma rodinné portréty a daroval je samozřejmě svému tchánovi, tchyni a své ženě.

Dnes Petr Grassou, jenž nevynechá jediné výstavy, pokládán je v měštáckém světě za dobrého malíře portrétů. Vydělává nějakých dvanáct tisíc franků ročně a zkazí za pět set franků pláten, jeho žena dostala věnem šest tisíc franků důchodů. Grassou žije s tchánem a tchyní. Vervellové a Grassouové, kteří si podivuhodně rozumějí, mají kočár a jsou nejšťastnějšími tvory na světě. Petr Grassou nevychází z měštáckého kroužku, kde je pokládán za jednoho z největších umělců své doby. Není kresby jediného rodinného portrétu mezi Trůnní branou a ulicí du Temple, která by se neprováděla u velkého malíře, která by se neplatila nejméně pěti sty franků. Hlavní důvod měštáka, aby se obrátil na tohoto umělce je tento: „Říkejte si co chcete, ukládá dvacet tisíc franků ročně u svého notáře!“ Ježto se Grassou znamenitě choval při povstání 12. května, byl jmenován důstojníkem Čestné legie. Je velitelem praporu národní

gardy. Museum versailiské nemohlo se vyhnouti, aby neobjednalo Bitvu u tak vynikajícího občana, který se prochází všude po Paříži, aby potkal své bývalé druhy a řekl jim prostým způsobem:

— Král mi dal malovati Bitvu!

Paní z Fougèresu zbožňuje svého manžela, jemuž dala dvě děti. Tento malíř, dobrý otec a dobrý manžel, nemůže nicméně odkliditi ze svého srdce osudnou myšlenku: umělci tropí si z něho smích, jeho jméno je v atelierech terčem pohrdání, feuilletony nezabývají se jeho díly. Ale on pracuje stále a kandiduje do Akademie, kam se dostane. Pak, pomsta, jež mu naplňuje srdce radostí, kupuje obrazy od slavných malířů, jsou-li v peněžní tísní a nahrazuje mazby galerie ve Ville d'Avray pravými mistrovskými díly . . . jež nejsou od něho.

Známe prostřednosti hašteřivější a zlovolnější než je prostřednost Petra Grassoua, jenž ostatně je tajně dobročinný a nadmíru úslužný.